

KULTURMILJÖ-
RAPPORT 2023:09

Maja Lindman

PELLERINS MARGARIN- FABRIK

KULTURMILJÖUNDERLAG

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

KULTURMILJÖUNDERLAG: PELLERINS MARGARINFABRIK

Juni 2023

Kulturmiljörapport 2023:09

Beställares dnr: SBF-2023-00374

Kulturförvaltningens dnr 0437/23

Beställare: Linnea Tidäng

Stadsbyggnadsförvaltningen

Västra Götalands län, Göteborgs stad

Text och research: Maja Lindman

Foto: Göteborgs stadsmuseums arkiv och författaren, där annan fotograf ej anges.

Kartor och stadsplaner: Stadsbyggnadskontoret, Lantmäteriet, Riksarkivet

Omslag: Foto Maj 2023, Maja Lindman

Göteborgs Stadsmuseum

Norra Hamngatan 12, SE-411 14 Göteborg

Tel: +46 (0)31-368 36 00

stadsmuseum@kultur.goteborg.se

KULTURMILJÖUNDERLAG

PELLERINS MARGARIN- FABRIK

Kvarteret Hästen, Olskroken 14:2

INNEHÅLL

INLEDNING

Bakgrund	6
Uppdrag	6
Metod	6
Läsanvisning	6
<i>Avgränsningar</i>	6
Aktuellt skydd	6

SAMMANFATTANDE ANALYS

Värdefulla karaktärsdrag hos omgivningarna	8
Värdefulla samband mellan kvarteret Hästen och omgivningarna	8
Värdefulla karaktärsdrag inom kvarteret Hästen	8
Att tänka på vid förändring i omgivningarna:	9
Att tänka på vid förändring inom kvarteret Hästen:	9

HISTORIK

Omgivningarna	10
Pellerins fabrik i kvarteret Hästen	14
Bebyggelseutveckling i kvarteret Hästen	16
Kronologi, Pellerins margarinfabrik i kvarteret Hästen	24

NULÄGESBESKRIVNING

Omgivningarna	26
Kvarteret Hästen	34

AKTUELLT SKYDD OCH KULTURHISTORISKA VÄRDEN

VAD SÄGER ÖVERSIKTSPLANEN (ÖP)?

ANALYS OCH SLUTSATSER

Värdefulla karaktärsdrag	52
Att tänka på inför fortsatt planarbete	54
Rekommenderade planbestämmelser	56

KÄLLFÖRTECKNING

INLEDNING

BAKGRUND

Göteborgs stadsmuseum har i maj 2023 fått en förfrågan från Stadsbyggnadsförvaltningen om att utföra en kulturmiljöutredning avseende kvarteret Hästen och före detta Pellerins margarinfabrik i Olskroken.

Kulturmiljöutredningen tas fram inom ramen för arbetet med en ny detaljplan för kvarteret. Detaljplanen syftar till att både säkerställa ett bevarande av den före detta industribebyggelsen och att pröva en eventuell förtätning inom kvarteret, samt att möjliggöra för en bredare användning. Dagens detaljplan anger användningen industri.

UPPDRAG

Kulturmiljöunderlaget ska beskriva fabriksmiljöns historiska sammanhang i relation till omgivningarna, fabriksbebyggelsens tillkomst och utbyggnad och miljöns karaktärsdrag och kulturhistoriska värden. Utredningen syftar även till att lyfta fram kulturhistoriskt viktiga aspekter och egenskaper hos miljön som är viktiga att förhålla sig till i en kommande detaljplaneprocess, samt beskriva kvarterets känslighet respektive tålighet inför en eventuell förändring.

METOD

Arbetet har utförts av bebyggelseantikvarie Maja Lindman vid Göteborgs stadsmuseum under maj-juni 2023. De metoder som har använts vid framtagande av kulturmiljöunderlaget är arkiv- och litteraturstudier för att belysa området och fabriksmiljöns framväxt och utveckling. Miljön har okulärbesiktigats och fotodokumenterats för en nulägesbeskrivning. Resultatet har analyserats och resultatet har sammanställts i en rapport.

LÄSANVISNING

Rapporten inleds med en *sammanfattande analys* som innehåller rapportens slutsatser. Därefter följer en *historik*, där områdets och fabriksmiljöns historia och framväxt beskrivs. Efter detta följer en *nulägesbeskrivning* av närområdet och av kvarteret Hästen. Den avslutande delen utgörs av en *kulturhistorisk analys och slutsatser*, samt *rekommendationer inför fortsatt planarbete*.

Avgränsningar

Underlaget omfattar utvändiga beskrivningar av kvarteret Hästen och dess närmaste omgivningar. Arbetet har inte innefattat beskrivning av interiörer. Enstaka invändiga foton från fabriksbyggnaden förekommer dock.

AKTUELLT SKYDD

Före detta Pellerins margarinfabrik ligger i anslutning till område av riksintresse för kulturmiljövården Bagaregården [O2:5]. Miljön är även upptagen i Göteborgs stads bevarandeprogram Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (del 2, nr 43) under rubriken "Övrigt". Miljön ska därmed tolkas enligt Plan och bygglagens 8 kap 13§: "En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas."

För all bebyggelse gäller även att:

"Ändringar ska utföras varsamt, så att karaktärsdrag och värden tas tillvara" (PBL 8 kap 17 §).

Kvarteret Hästen omfattas av en stadsplan upprättad år 1952 (nr 1480K-II-2726). Planen anger användning J, industriändamål för kvarteret. Planen innehåller inga särskilda skydds- eller varsamhetsbestämmelser.

PELLERINS MARGARINFABRIK GÖTEBORG.

disponentens rum.

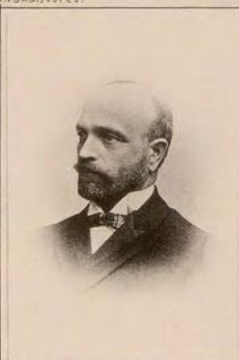
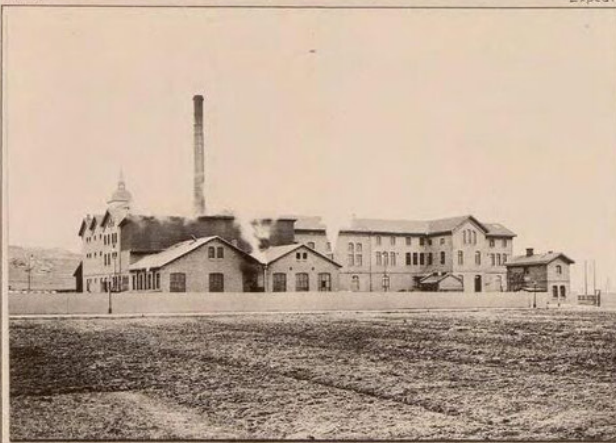
AUGUSTE PELLERIN

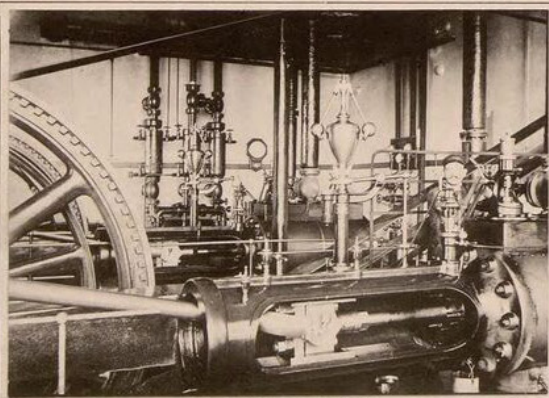
Expeditiönskontoret.

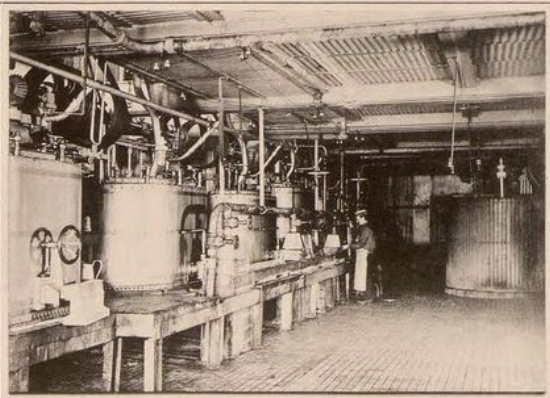
OLOF HAGBOM

CARL GULBRANDSEN

Interiör från maskinhuset.

Endel af kärnrummet.

Margarin under bearbetning.

Margarin, färdigt till expedition.

SAMMANFATTANDE ANALYS

Värdefulla karaktärsdrag i kvarterets omgivning:

- Den välbevarade äldre bebyggelsen i Norra Olskroken speglar en äldre arbetarstadsdel till stor del dominerad av landshövdingehus, med koppling till närliggande småskaliga industrier och verksamheter.
- Kvartersstruktur tillkommen efter stadsplaneringen på 1880-talet och sammanhållen bebyggelse tillkommen på 1910-30-talet efter Lilienbergs stadsplaner.
- Det råder en dominerande småskalighet och sammanhållen karaktär i bebyggelsemiljön. Bebyggelsens samlade volymer i en sluten kvartersstruktur, där kvarterens yttre hörn är avfasade mot gatukorsningar.
- Befintlig omgivande bebyggelse domineras av landshövdingehus i 3 våningar med samlade karaktärsdrag: Bottenvåning i tegel och två våningar i trä, sadeltak klädda med rött lertegel eller falsad plåt i rött eller svart. Fasadkulörer i dämpade jordfärger. Regelbunden fönstersättning.
- Kvartersstrukturen är uppbyggd med rikliga inslag av trädrader och inramande grönska. Trädrader utmed Svangatan och Ejdergatan är miljöskapande och speglar Lilienbergs stadsplaneidéer.

Värdefulla samband mellan kvarteret Hästen och omgivningarna:

- Bostadsbebyggelsen för arbetare i Norra Olskroken och västra Bagaregården har haft en viktig koppling till industrier i närområdet, bland annat Pellerins margarinfabrik och Gamlestadens fabriker.
- Närheten till järnvägen i väster och närliggande transportvägar har varit viktiga för verksamheterna. Pellerins fabrik hade ett strategiskt läge i dåvarande östra utkanten av staden, där industrier växte fram vid sekelskiftet 1900.

Värdefulla karaktärsdrag inom kvarteret Hästen:

- Den före detta fabriksmiljön i kvarteret Hästen är välbevarad, med successiva tillägg som speglar verksamhetens historiska utveckling och ingående funktioner. Fabriksmiljön visar på ett, för en äldre industri karaktäristiskt vis, olika utbyggnadsfaser.
- En småskalighet och differentierade, mindre byggnadsvolymer präglar miljön; våningsantal mellan 1 och cirka 3 våningar.
- Sammanhållande karaktärsdrag i miljön är fasadernas röda tegel, en regelbunden fönstersättning, hög grad av detaljering i fasaderna med mönstermurningar, listverk och dekor, samt till stor del bevarade äldre muröppningar, merparten stickbågeformade. Miljön har inslag av bevarade äldre fönster, portar och takfotslistor med snickarglädje.
- Den exponerade gaveln mot leden i väster har ett särskilt värde och annonserar fabriks-

miljön på håll. Gaveln utgör ett väletablerat visuellt inslag i kvarteret åt år väster. Gaveln har även en symbolisk betydelse som representant för hela fabriksmiljön. Dess visuella dominans är viktig ur industrihistorisk och upplevelsemässig synpunkt.

- Den lägre, smalare gårdsbyggnaden har en småskalig karaktär med differentierade sammanbyggda äldre delar, värden som är viktiga att värna.

Att tänka på vid förändring i omgivningarna:

- De omgivande kvarterens slutna kvartersstruktur och sammanhållna bebyggelse ska fortsatt dominera och präglar miljön som helhet.
- Eventuella förändringar i omgivningarna ska anpassas till befintlig omgivande bebyggelsemiljö dominerad av landshövdingehus i 3 våningar och dess höjder, karaktärsdrag och materialitet; Bottenvåning i tegel och två våningar i trä, regelbunden fönstersättning, sadeltak klädda med rött lertegel eller falsad plåt i rött eller svart. Matta fasader med kulörer i dämpade jordfärger.
- Norra delen av kvarteret Killingen söder om Svangatan har idag en markparkering. Här finns en obebyggd yta som hade kunnat provas för kompletterande bebyggelse som sluter kvarteret, förutsatt att den anpassas efter befintliga volymer och karaktärsdrag i omgivningarna.
- Kvartersstrukturen i Norra Olskroken är uppbyggd med rikliga inslag av trädrader och inramande grönska som är viktig att värna och stärka. Trädrader utmed Svangatan och Ejdergatan har ett stort miljöskapande värde och speglar Lilienbergs stadsplaneidéer.

Att tänka på vid förändring inom kvarteret Hästen:

- Rött tegel är rådande fasadmaterial inom kvarteret hästen, och bör fortsatt präglar kvarteret.
- Fabriksmiljöns västra del har en höjd om cirka 3 våningar. Befintlig höjdskala bör vara utgångspunkt vid eventuella kompletteringar inom kvarteret.
- Differentierade mindre volymer visar på den successiva utbyggnaden, vilket är karaktäristiskt för fabriksmiljön och viktigt för möjligheten att fortsatt kunna avläsa fabriksens historiska utveckling och olika ingående funktioner. Samtliga av fabriksens tillbyggnader bör bevaras.
- Eventuell komplettering inom kvarteret bör förhålla sig till den befintliga småskaligheten i gestaltningen genom mindre, uppbrutna volymer och varierade höjder som håller sig inom befintliga höjder.
- Eventuell tillkommande bebyggelse får inte i volym eller gestaltning konkurrera med den ursprungliga fabriksmiljön. Från väster ska den framträdande fabriksgaveln fortsatt vara det dominerande visuella blickfånget.
- Inga påbyggnader bör ske av befintliga byggnader. Eventuell kompletterande bebyggelse bör placeras i nordvästra delen av kvarteret.
- Eventuell tillkommande byggnad bör i sin sockel ta upp nivåskillnader i marken.
- Marken runt kvarteret som vetter utåt gatorna har tidigare varit grönskande förgårdsmark. Såväl bevarande av befintliga trädrader, som förstärkning av grönska i kvarteret är önskvärt.

HISTORIK

OMGIVNINGARNA

LÄGET I STADEN-VASSMARK I NORDÖST

Det aktuella området omkring Olskroken och Redberget tillhörde Göteborgs marker från att staden grundades 1621. De marker som låg i nord-öst hade tidigare tillhört Nya Lödöse och ingick i stadsområdet.

Området kring nuvarande norra Olskroken låg i anslutning till den vassmark som präglade den södra älvstranden. Här fanns en landsväg som ledde till nordöst, via Olskroken, nuvarande Redbergsvägen. Vägen delade sig och fortsatte vidare norrut mot Gamlestaden via den så kallade Nyfikeliden, och mot öster via Danska vägen. Utmed landsvägen vid vägkorsningen fanns en krog, "danska Gästgivaregården Redberget" (1820). Utmed landsvägen invid krogen växte kåkebygelse fram under 1800-talets slut.

Transporter via vattendragen var viktiga, här i området fanns Gullbergsån som rann i nord-sydlig riktning mellan Göta Älv och vidare ner mot Säveån. En bro, Gullbergsbro fanns över ån ungefär i höjd med nuvarande Olskroksmotet. I höjd med Gullbergsbro låg manbyggnaderna tillhörande landerierna Stora respektive Lilla Olskroken. Lilla Olskroken låg på västra sidan av Gullbergsån, Stora Olskroken på den östra sidan. Det var på ägorna till Stora Olskroken som det kommande industri- och bostadsområdet i Norra Olskroken skulle komma att etableras.

JÄRNVÄGEN OCH OLSKROKENS STATION

I början av 1850-talet beslutade staten att anlägga några huvudbanor, bland annat Göteborg-Stockholm. Denna järnvägs första sträcka var Göteborg-Jonsered som drogs genom Norra Olskroken och invigdes år 1856, en av de första i Sverige. Stockholm förbands med Göteborg år 1862 då hela Västra stambanan öppnades. Olskrokens station öppnades 1876 för godstrafik och 1881 för persontrafik. Statens Järnvägar och Bergslagens Järnvägar byggde 1877 stationshuset gemensamt.

År 1877 öppnades Bergslagens Järnvägar och i Olskroken anlades i juli 1929 en förbindelsestation med Västra stambanan. Den äldre stationsbyggnaden revs och ersattes med en ny strax intill, i korsningen av Riddaregatan och Prästgatan, ett stycke sydväst om kvarteret Hästen. Stationsbyggnaden ritades av Folke Zettervall. Även Bohusbanan passerade stationen. Olskroken var fram till 1964 Sveriges största station.

I början av 1930-talet byggdes Statens järnvägsstation om och till för att överta all tågtrafik från de då tre samlokaliserade stationerna i Göteborg och blev därmed Göteborgs centralstation. År 1980 lades den sista persontrafiken ned och nu finns inga synliga rester av stationen. Stationen revs i januari 1984.

Göteborg 1820. Det ungefärliga läget för blivande kvarteret Hästen markerat med stjärna.

Vy över Olskrokens station och sankmarken "Kodammarna" norrut mot älven sett från Norra Olskroken 1898. Området låg länge outnyttjat och kom att användas för kolonilotter, småbåtsvarv och liknande. Järnvägs museet 1898.

Göteborgs
omgivningar år
1855. Läge för
det blivande
kvarteret Hästen
markerat med
stjärna.

Perrongen vid Olskrokens station. Till vänster ett odaterat foto, till höger på 1940-talet. Pellerins fabriker syns i bakgrunden. Järnvägs-museet.

KÖRVÄGAR

Igenom Olskroken skär Redbergsvägen, med mycket gamla anor. Denna var huvudvägen mot Västergötland som sedan urminnes tider gått fram över, eller i kanten av den angränsande åsen, och vidare bort över Danska vägen.

Parallellt med järnvägen anlades Riddaregatan, som senare förlängdes i riktning mot centrum och mot Partille, och blev Göteborgs nya huvudväg österut i stället för Redbergsvägen. Riddaregatan byggdes senare om till motorväg, nuvarande E 20 som byggdes ut som motorväg 1960-63.

När ritningarna till det stora Olskroksmotet var klara 1960, förändrade det hela området. Bland annat revs de två gamla broarna över Gullbergsån.

SPÅRVÄG

Hästspårvägen från centrum gick i Redbergsvägen fram till Redbergslids början. Fram till 1904 vände spårvagnarna vid Borgaregatan, därefter förlängdes linjen till Redbergsplatsen. År 1925 låg spåren klara för den elektriska spårvagnen, vidare längs med östra begravningsplatsens kyrkogårdsmur och fram till Härlanda.

Senare tillkom Kvibergslinjen från Olskrokstorget via Riddaregatan, korsande Västra Stambanan och vidare via dåvarande, Norra Ånäsvägen. Den lades senare om till den nya Riddarebron i väster, och till den nya Gamlestadsvägen i öster, genom en port under Västra stambanan. Slutligen togs 1964 spårvägen bort från Riddaregatan och lades istället via Redbergplatsen och en nybyggd sträcka i södra delen av Ånäsvägen.

VATTENVÄGARNA

I början av 1900-talet var det fortfarande fullt med trafik på Gullbergsån, med både lastpråmar och nöjesbåtar. En järnvägsviadukt drogs senare parallellt med ån rakt över Olskrokstorget och Västra stambanan.

INDUSTRIER OCH VERKSAMHETER UTMED JÄRNVÄGEN

I anslutning till Göteborgs vattenvägar och utmed järnvägen växte industrier fram, då transporterna var viktiga för att nå ut med sina varor.

I eller nära Olskroken etablerades flera stora arbetsgivare. Kassaskåpstillverkaren Rosengren, Pellerins Margarinfabrik, räknemaskinstillverkaren Odhner och Gamlestadens fabriker var några av de större.

MARKEN DIKAS UT, OLSKROKEN OCH BAGAREGÅRDEN PLANLÄGGS OCH BYGGS UT

I en motion i stadsfullmäktige föreslog Sven Adolf Hedlund att man borde undersöka fattigdomen i Göteborg, vilket väckte en kraftig opposition. Trots det stora motståndet, genomförde Hedlund sitt förslag och en kommitté tillsattes, vilken blev klar med sitt arbete 1865. Man konstaterade att det var de usla bostadsförhållandena som skapade den värsta fattigdomen, och det ville man råda bot på.

Samtidigt etablerades flera industrier och företag i norra och västra Olskroken och i Gamlestaden, som låg strategiskt till i stadens utkant och nära både järnväg och vattenvägar. Verksamheterna behövde arbetskraft, nya och flera bostäder behövdes i området, vilket ledde till att Olskroken och Bagaregården byggdes ut med bostäder. Området blev utpräglade arbetarestadsdelar.

År 1866 beslutades att en förstad skulle anläggas vid Ånäsvägen och Olskroken med byggnader av trä och 50 fot breda gator. Men det dröjde fram till 1880 innan planerna kunde förverkligas. Det upprättades en stadsplan för delar av landerierna Stora Olskroken, Ånäs och Redberget i Göteborgs 12:e rote, och 1883 började vassmarkerna i Olskroken dräneras för att kunna bebyggas.

1884 byggdes det första landshövdingehuset i Olskroken, vid Redbergsvägen 16, på platsen för den omtalade Pryssekrogen. Det tillhörde en droskägare Carlsson. År 1891 beslutade stadsfullmäktige att inrätta apoteket Korpen i Olskroken, och samma år upplåts Olskrokstorget till försäljningsplats för livsmedel. År 1897 byggdes det 23 landshövdingehus i Olskroken. De flesta byggnader

derna i Norra Olskroken uppfördes efter år 1900. Flera trähus från tiden före 1880 fanns länge kvar i norr och denna del bebyggdes med nya bostadshus mellan 1900 och 1940.

Landshövdingehuset vid Änäsvägen 48-50 uppfördes 1905. Längs Änäsvägen byggdes under åren 1910-1930 landshövdingehus enligt Lilienbergs stadsplan från 1911-13. Tegelhuse vid Övre Olskrokgatan uppfördes 1930-1945.

I hörnet av Prästgatan/Olskrokgatan ligger ett stenhus med torn, kallat "Järnvägsmanhuset". Byggnaden ritades av Hans Hedlund och uppfördes 1900-1901 för Statens Järnvägars Änke- och Pupillkassa. Huset byggdes om 1997.

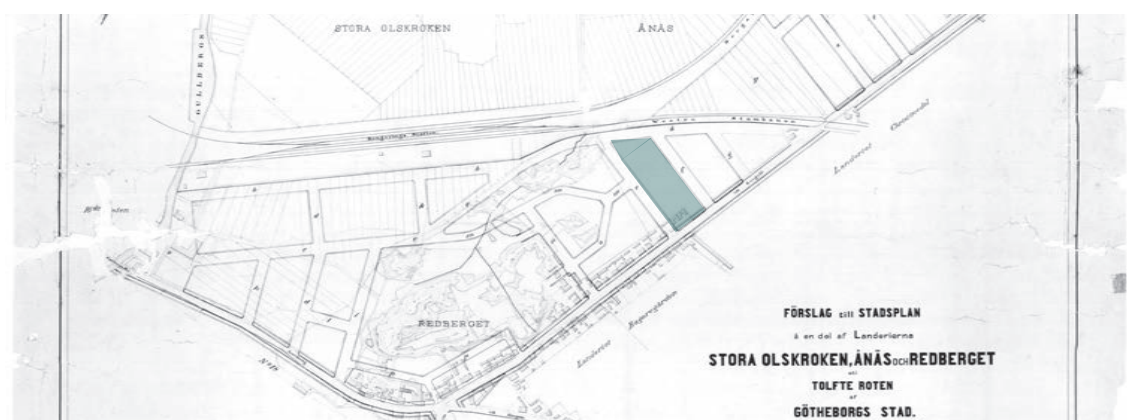
I hörnet av Olskrokgatan/Övre Olskrokgatan uppfördes 1897 ett stenhus i tre våningar som tjänstemannabostäder för Gamlestadens fabriker, kallad "Patronernas villa", efter ritningar av Ernst Krüger. Det byggdes 1984 om till hotell.

På 1930-talet skedde hyresgästprotester i Olskroken, hyresvärdarna ville höja hyrorna medan många hade det knapert. Man bodde trångt och i dåliga bostadsförhållanden med eftersatt underhåll. Majoriteten av de boende i Norra Olskroken var arbetare vid någon av fabrikerna i Gårda, Gamlestaden eller på Pellerins fabrik.

RIVNINGAR EFTER 1960

Fastighetsbolaget Göta Lejon började köpa upp bebyggelse år 1963. Därefter ökade förfallet och 1973 beslutade stadsfullmäktige om totalsanering. Under den perioden ökade brottsligheten, hyresgäster lämnade området och det blev nedgånget.

Det uppstod en debatt kring rivningarna och de boende försökte rusta upp en del av husen, men det ledde inte till något resultat. 1980 exproprierades den sista fastigheten och den äldre arbetarbbyggelsen stod inför rivning. En nya stadsplan fastställdes 1979 och det nya Olskroken stod klart 1983. Majoriteten av bebyggelsen i Norra Olskroken är välbevarad och revs inte.

Stadsplan upprättad år 1879. Kvartersstrukturen skapas. Kvarteret Hästen markerat.

Tomtindelningskarta från 1881. Kvarteret Hästen markerat.

PELLERINS FABRIKER I KVARTERET HÄSTEN

MARGARINET

Margarin kommer av det grekiska ordet margarón som betyder pärla. Margarinet ursprungliga färg var nämligen lätt gulnat med en pärl-liknande lyster. Det är en uppfinning från 1869 av den franske kemisten Hippolyte Mège-Mauriès. Napoleon III bekymrade sig för fattigdomen och undernäringen särskilt bland stadsbefolkningen. Paris svalt, smör var dyrt och härsknade lätt i det franska klimatet. Napoleon III avsatte därför en stor summa pengar till den som kunde skapa ett billigt alternativ till smör.

Från början tillverkades margarin av en blandning av talg från nötkreatur som blandades med pottaska och koksalt. (Idag är margarin en emulsion av vatten i olja och innehåller främst en blandning av härdade vegetabiliska fetter från raps- palm- och kokosolja.)

Margarintillverkning startades i Frankrike på 1860-talet. Den franske entreprenören och konstsamlaren Auguste Pellerin den äldre tog patent på margarinet och grundade år 1869 den första margarinfabriken nära Paris. Fadern drev ett talgsmälteri i utkanten av staden.

PELLERINS MARGARINFABRIK I GÖTEBORG

År 1895 grundades verksamheten i Sverige, där "Pellerins Margarinfabrik" anlades mellan Svagatan och Ejdergatan i kvarteret Hästen i stadsdelen Olskroken i östra delen av Göteborg. Byggnaden ritades av arkitekt Carl Fahlström, stadsbyggnadsmästare i Göteborg. Kvarters- och tomtbeteckningarna var 18:e roten, 14:e kvarteret, 11-13:e tomten.

Till att börja med var margarinet inte väl sett av bönderna i Sverige. Det kallades "falskt smör" och under en tid tvingades man färga det grönt för att skilja det från "äkta smör".

Men efter en kort tid accepterades margarinet och det gick bra för Pellerins försäljning. På tre år ökade tillverkningen från 2.000 kg till 15.000 kg om dagen. Även i Mölndal tillverkades margarin av den norskättade familjen Mustad.

Teknisk direktör vid den första fabriken blev sonen Auguste Pellerin den yngre, som byggde ut verksamheten i andra länder och lät anlägga fabriker där. År 1876 anlades den första fabriken i Skandinavien, "Christiania Smörfabrik" i Oslo, och år 1880 grundade han i Danmark "Köpenhamns Oleomargarinfabrik".

Fabriken i Göteborg placerades i Olskroken, och disponent blev Olof Hagbom, som från 1887 haft ansvar för Pellerins norska margarin.

Pellerins Göteborgsfabrik var en av de första i landet och nådde snabbt en stor omsättning. Redan vid sekelskiftet 1900 hade fabriken 100 anställda och år 1915 cirka 200. Den huvudsakliga produktionen var växtmargarin, men också kokossmör, konstister och smörblandat margarin. De viktigaste råvarorna var raffinerade vegetabiliska oljor och härdat animaliskt fett.

Margarinet gjorde Pellerin förmögen, och var basvaran i hans livsmedelsindustri. Pengarna placerade han i konst och han var en av sin tids största konstsamlare. Pellerin hade också en av de första "motorvagnarna" (bilen) i trafik i Sverige. Den visade sig för första gången i maj 1898 på gatorna i Göteborg, var fyrsitsig med massiva gummihjul och kunde framföras i en hastighet av 20 km/h.

Disponenten Olof Hagbom hade känsla för marknadsföring och arbetade med affischerande och annonser. Till marknadsföringen hörde även populära trälådor som margarinet var packat i.

År 1918 övergick margarinfabriken till svenska ägare. 1921 var VD S.E. Söderbaum. Antalet anställda var fortfarande 200 vid Pellerins Margarinfabrik. Pellerins företag var det ledande margarinföretaget i landet.

I början av 1920-talet etablerades ett samarbete mellan AB Pellerin Margarinfabrik och Margarin AB Zenith i Malmö. De två företagen var de största margarintillverkarna i Sverige.

Till följd av den kooperativa konkurrensen sjönk dock margarinpriserna under 1920-talet. Företaget fick rationalisera och automatisera driften, vilket gjorde att produktionen ökade. Arbetsstyrkan, som 1912 var ca 200, kunde minskas till ungefär hälften.

Pellerins Margarinfabrik slogs samman med Margarinaktiebolaget Zenith i Malmö 1965 och det nya bolaget bytte namn till AB Aritmos. År 1968 lades fabriken i Göteborg ner och verksamheten flyttades till Helsingborg.

Ur: Sveriges Industri, 1894-1907.

Ur: 97 (Sveriges industri - dess stormän och befrämjare / Del 3) 1894-1907, Herman A. Ring:

"... Tekniken inom margarinindustrien är numera så högt uppdrifven, att verkligt framstående margarinfabrikanter, bland dem främst just "Pellerin", kunna tillverka margarin af en beskaffenhet så utsökt, att det icke kan skiljas från finaste mejerismör..."

Ur Göteborgs-Ciceronen. Vägvisare för allmänheten 1907, av Carl Lagerberg:

"...Midt för Gamlestaden svänger banan åt vänster och löper in i förstaden Olskroken förbi Pellerins margarinfabrik och fram till en här belägen anhaltstation. Den vy, man härifrån har af Göteborg, är icke öfverskådlig och kan icke i något afseende kallas vacker. Men man känner genast grannskapet af en stor stad.

De täta järnvägsspåren med tåg, som jaga hvarandra i alla riktningar, de många höga fabrikksskorstenarna, som på alla sidor utspy sina rökmassor, den lifliga trafiken på den alldeles i närheten förbiflytande och här breda älften, de reglerade och i långa rader uppförda förstads-kvarteren gifva oförtydligt tillkänna, att man redan passerat gränsen för ett större samhälle med ett pulserande arbetslif..."

Arbetare utanför fabriken år 1898.

BEBYGGELSEUTVECKLING I KVARTERET HÄSTEN

DEN URSPRUNGLIGA FABRIKEN, 1895-97

Den äldsta delen av fabriken byggdes efter ritningar från 1895-97. Den innehöll samtliga funktioner; produktion, lagring och administration.

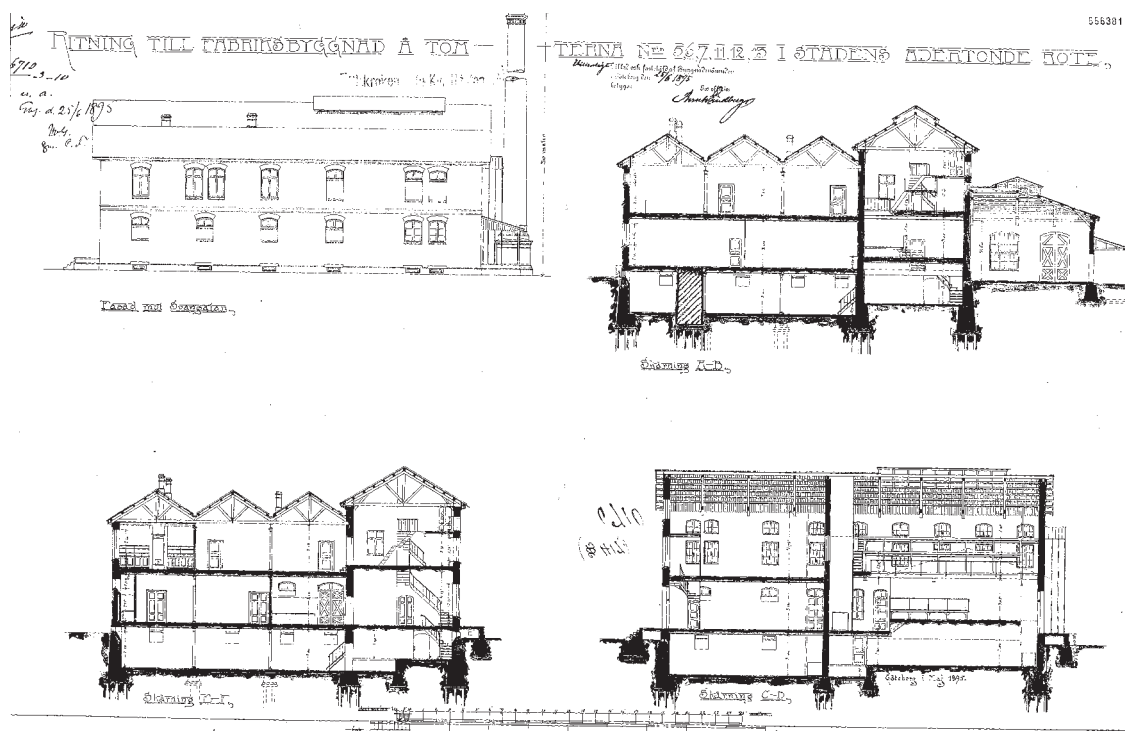
År 1904 uppfördes i norr ett litet bostadshus för verkmästaren. Bostadshuset byggdes ut under årens lopp och revs 1972.

OMGIVANDE KVARTER

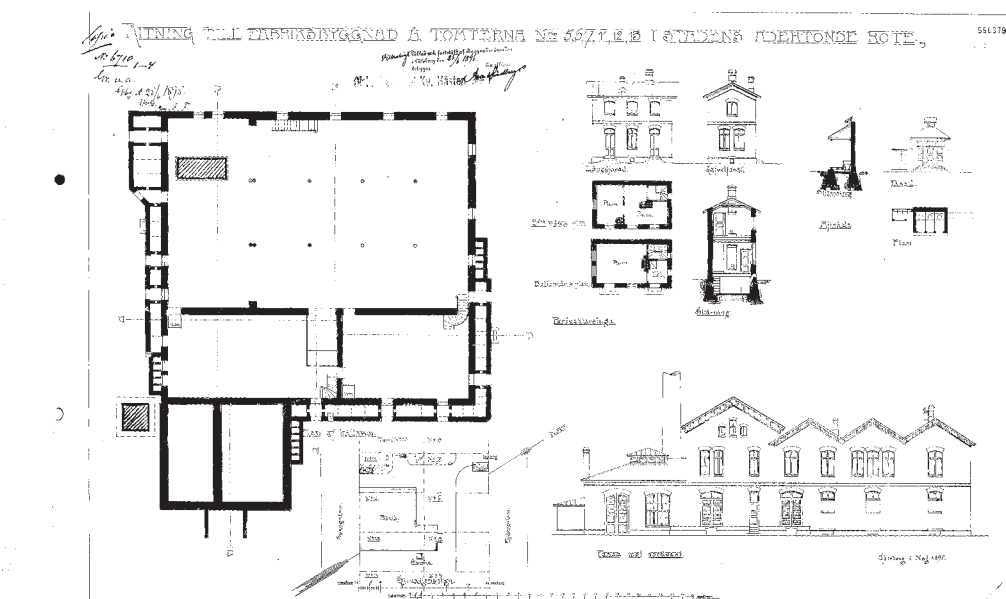
Landshövdingehusen i kvarteren Killingen och Dromedaren söder om kvarteret Hästen byggdes 1910-1930. Två av dem revs 1980-1981 och ersattes med en ny stenbyggnad.

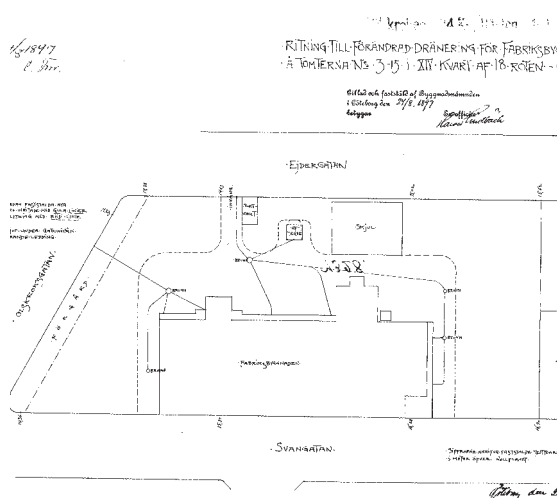
Landshövdingehusen vid Ånäsvägen 48-50 i kvarteret Sebran norr om kvarteret Hästen uppfördes 1905 och har rikt dekorerade fasader.

Nybyggnadsritningar från 1895.

Nybyggnadsritningar från 1895.

Till vänster stadsplan över Olskroken 1913, Albert Lilienberg. Kvarteren planerades med omgivande trädtrader och grönska. Pellerins fabrik syns i grått till höger i kartan. Till höger ombyggnadsritning för fabriken 1897.

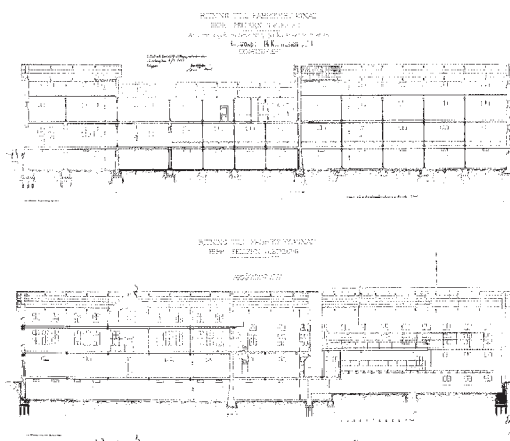
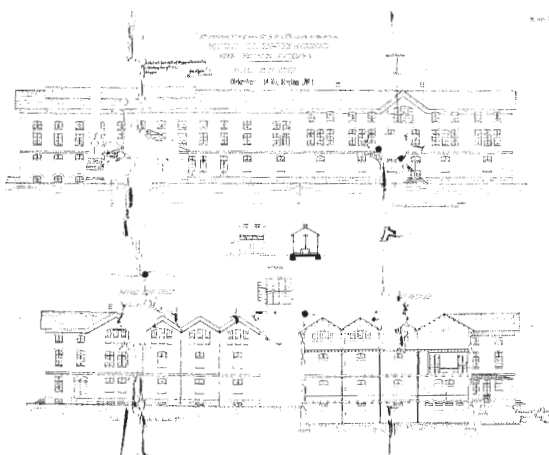
En skildring av fabrikens verksamhet i Göteborgs Aftonblad 26 februari 1898 beskriver följande:

"... Arbetslokalerna m. m., bestående af 33 rum, äro stora, ljusa och ventilerade, i hvarje hänseende moderna och inredda i enlighet med helsolärans föreskrifter. Uppvärmningen sker medels ångvärmeledning och belysningen medels elektricitet eller gas. Vid ingången i fabriken mötes man af portvakten, som anvisar hvart man skall gå. Proceduren för margarinets framställande är mycket intressant. I nedersta våningen äro tvenne stora cisterner, hvarest talgen males och rensas samt smältes och försättes med något koksalt... Den ostliknande massan föres därpå genom en längre ledning ut i smörummet. Där afgår vattnet och smöret lastas i vagnar..., hvilka på räls föras in i ett mörkrum, där massan genom

ett dygns "hvila" får "sätta sig"...

Så är produkten färdig för ältningsapparaterna..Därefter öfverlemnas den nu färdiga varan till fraktpersonalen, för att inläggas i drittlar eller lådor. Drittlarne och fjerdingarne lastas på en hissinnrättning, ett s. k. paternosterverk, och föres direkt ut till lastvagnen...

Det hela gör ett godt intryck på den uppmärksamme iakttagaren. Allt vittnar om en exemplarisk ordning och renlighet. Så t.ex. måste hvarje arbetare, då han inkommer i fabriken, tvätta sig om händerna; hela den talrika personalen, som i trots af alla de arbetsbesparande maskinerna uppgår till cirka 100 personer, män och qvinnor, gjorde genom sina nätta och prydliga dräkter ett godt intryck. Golfven spolas ock flera gånger dagligen. Kortligen, allt som kan göras göres i denna fabrik för att befrämja renligheten..."

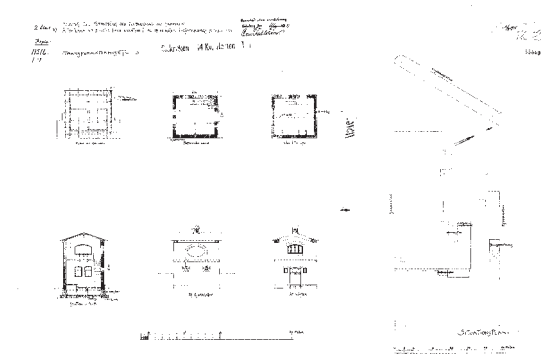
Ombyggnadsritningar från 1897.

TIDIGA UTBYGGNADER; 1910-20-TAL

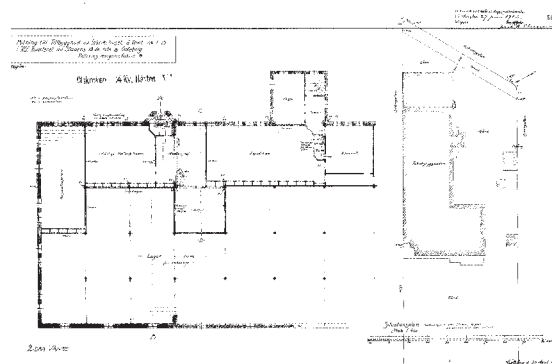
År 1911 uppfördes ett litet transformatorhus i norr mot Ejdergatan.

År 1913 förlängdes fabriken något åt väster (den fasad vi ser mot motorvägen idag). Tillbyggnaden innehöll expedition och kontor.

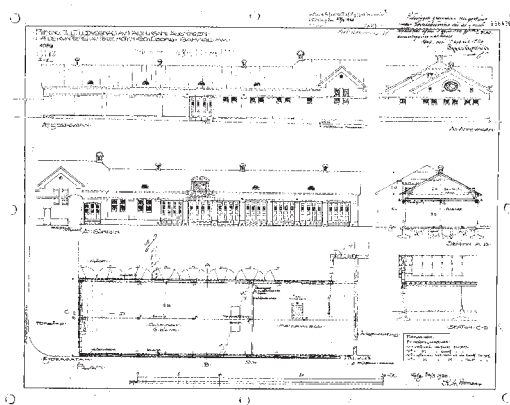
År 1920 uppfördes i norr utmed Ejdergatan en ångpannecentral med ångpannor, smedja, kolför-råd och materialbod. Nu uppfördes också en garagelänga i anslutning till denna byggnad. Samtidigt byggdes transformatorhuset in i längans västra del.

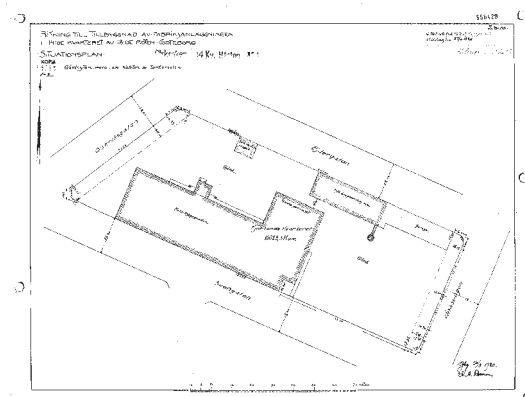
Transformatorstation 1911.

Tillbyggnad fabriken åt väster 1913.

Garage 1920.

Garage och ångpannecentral 1920.

Foto av fabriksmiljön sedd från bangården 1808-12, Tekniska Museet.

Till vänster priskurant från Pellerins 1905.

Till höger lådor och tunnor utanför fabriken 1903, redo att levereras.

Till vänster en annons i tidskriften Hvar 8 dag, årg 1, 1899-1900.

Till höger margarintillverkning i Pellerins fabriker 1916-19, Tekniska Museet.

UTBYGGNADER OCH RATIONALISERINGAR UNDER 1930-50-TAL

1938 uppfördes en separat magasinsbyggnad inne på gården i öster. Magasinet revs 1958 för att göra plats för råvarucisterner. Samma år byggdes fabriksbyggnaden ut åt öster med en smalare magasinslänga utmed Svangatan.

1942 fick garage- och panncentralslängan i norr förenklade fasader med mindre fönster, som även ändrades från smårutsindelade till ospröjsade, rektangulära tvåluftsfönster.

1946 installerades varuhiss i fabriksbyggnaden.

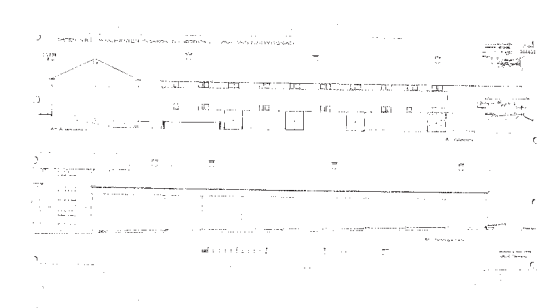
1952 uppfördes en ny verkstadsbyggnad i den västra delen av panncentral/garage utmed Ejdergatan i norr. Verkstaden byggdes ihop med

befintlig byggnadslänga.

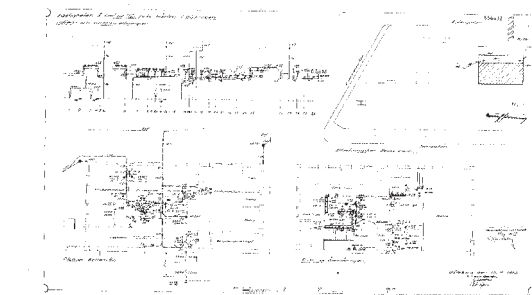
1953 byggdes en lastbrygga utmed fabriakens södra sida vid Svangatan och en personalmatsal byggdes till fabriksbyggnaden mot norr.

År 1957 byggdes garaget till.

1958 revs ett magasin på gårdsplanen i öster för att ge plats åt råvarucisterner. 1958-59 uppfördes på samma plats garage och stora cisterner på den östra gårdsplanen. Den revs någon gång efter 1968.

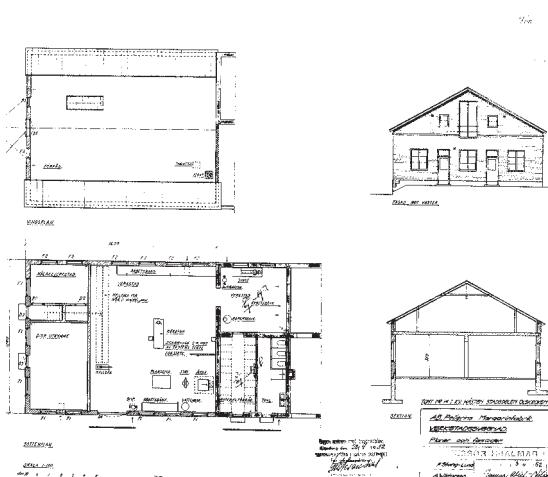
Magasin 1938.

Personalmatsal 1953.

Verkstad 1952.

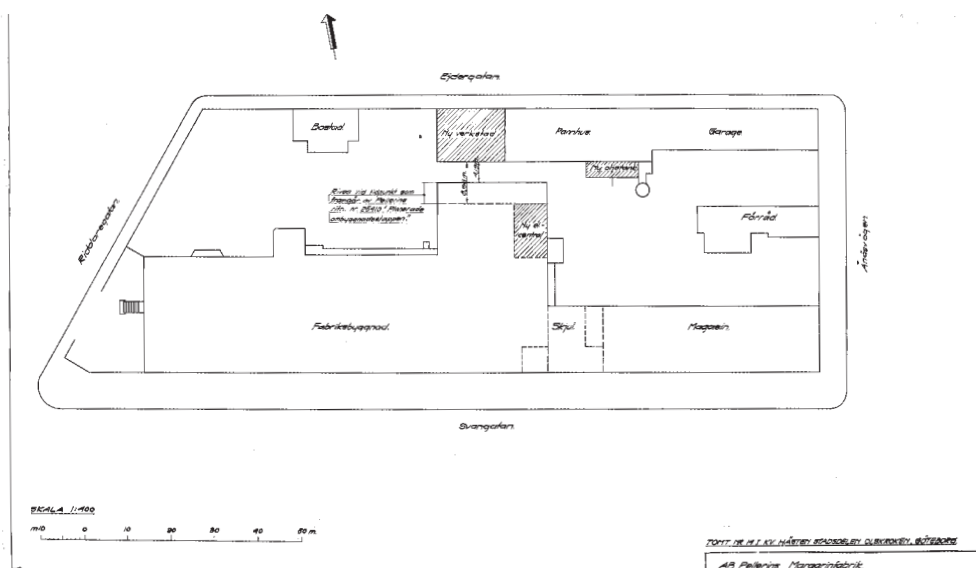

Göteborgs bangårdar 1932.
Pellerins fabriker markerade..
Runeberg.org.

Ortofoto över
Norra Olskroken
och bangården
år 1942.

Kvarteret Hästen
med margarinfabriken markerat
med gul pil.

Situationsplan
1952.

FABRIKEN AVVECKLAS, NYA VERKSAMHETER TAR VID

Råvarucisternerna på gården revs någon gång efter 1968.

År 1972 revs verkmästarbostaden.

Efter nedläggningen av margarinfabriken år 1968 flyttade nya verksamheter in i de gamla fabrikslokalerna. Här har huserat tvätteri, bageri, plåtslageri, bilverkstad med mera.

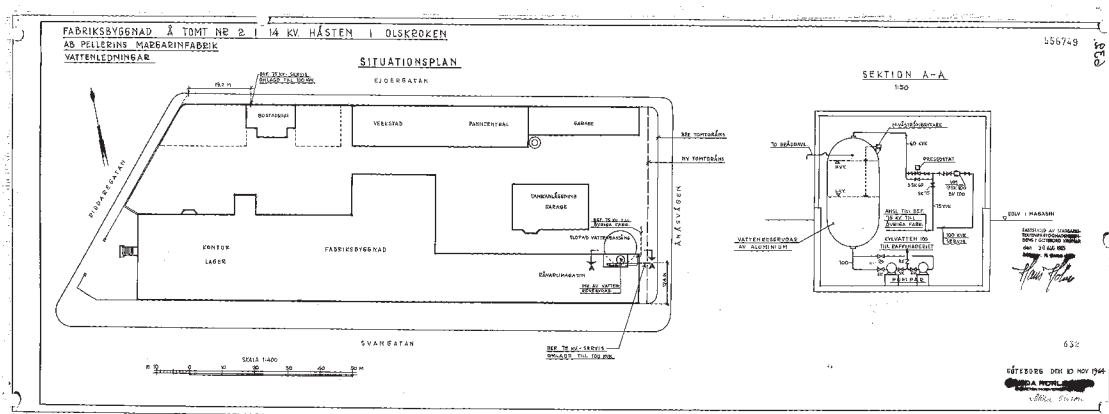
NYBYGGNAD I KVARTERET HÅSTEN 1987

År 1987 skedde en större om- och tillbyggnad i kvarteret. Nu revs delar av det gamla magasinet i östra delen av fabriken och en ny vinkelbyggnad i tegel uppfördes istället i den östra delen som vetter mot Svangatan och Ånäsavägen.

Tillbyggnaden ritades av efem Arkitektkontor.

Mellan 2003 och 2006 revs skorstenen som tidigare stod på gården intill det gamla ångpannehuset på gården.

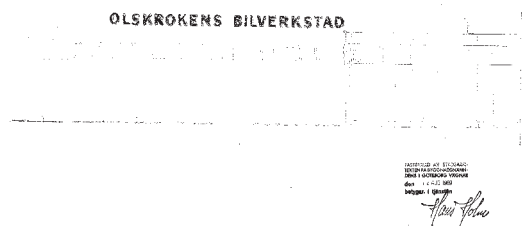
Situationsplan fabriksområdet 1964 strax innan Pellerins margarinfabrik lades ner.

Skylt, tvätteri 1968.

TVÄTTMAN
TVÄTTMAN

1968

Bilverkstad, 1969.

Foton från 1972.
Till vänster gårdsmiljön. Till höger den före verkstäre-bostaden före rivning.

Den höga skorstenen fanns ännu kvar.

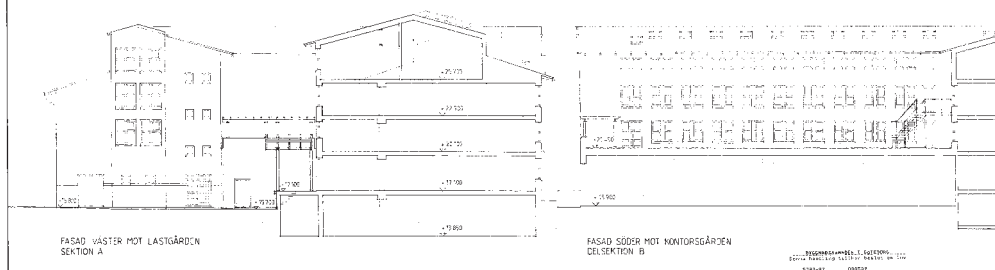

FASAD SÖDER MOT SVANGATAN

EASAD NORR KOT INTERNGATAN

FASAD VÄSTER MOT LASTGÅRDEN
SEKTION A

FASAD SÖDER MOT MONTORSGÅRDEN
DEL SEKTION B

1985-1986, 1987-1988, 1989-1990, 1991-1992, 1993-1994, 1995-1996, 1997-1998, 1999-2000, 2001-2002, 2003-2004, 2005-2006, 2007-2008, 2009-2010, 2011-2012, 2013-2014, 2015-2016, 2017-2018, 2019-2020, 2021-2022, 2023-2024, 2025-2026, 2027-2028, 2029-2030, 2031-2032, 2033-2034, 2035-2036, 2037-2038, 2039-2040, 2041-2042, 2043-2044, 2045-2046, 2047-2048, 2049-2050, 2051-2052, 2053-2054, 2055-2056, 2057-2058, 2059-2060, 2061-2062, 2063-2064, 2065-2066, 2067-2068, 2069-2070, 2071-2072, 2073-2074, 2075-2076, 2077-2078, 2079-2080, 2081-2082, 2083-2084, 2085-2086, 2087-2088, 2089-2090, 2091-2092, 2093-2094, 2095-2096, 2097-2098, 2099-2100, 2101-2102, 2103-2104, 2105-2106, 2107-2108, 2109-2110, 2111-2112, 2113-2114, 2115-2116, 2117-2118, 2119-2120, 2121-2122, 2123-2124, 2125-2126, 2127-2128, 2129-2130, 2131-2132, 2133-2134, 2135-2136, 2137-2138, 2139-2140, 2141-2142, 2143-2144, 2145-2146, 2147-2148, 2149-2150, 2151-2152, 2153-2154, 2155-2156, 2157-2158, 2159-2160, 2161-2162, 2163-2164, 2165-2166, 2167-2168, 2169-2170, 2171-2172, 2173-2174, 2175-2176, 2177-2178, 2179-2180, 2181-2182, 2183-2184, 2185-2186, 2187-2188, 2189-2190, 2191-2192, 2193-2194, 2195-2196, 2197-2198, 2199-2200, 2201-2202, 2203-2204, 2205-2206, 2207-2208, 2209-2210, 2211-2212, 2213-2214, 2215-2216, 2217-2218, 2219-2220, 2221-2222, 2223-2224, 2225-2226, 2227-2228, 2229-2230, 2231-2232, 2233-2234, 2235-2236, 2237-2238, 2239-2240, 2241-2242, 2243-2244, 2245-2246, 2247-2248, 2249-2250, 2251-2252, 2253-2254, 2255-2256, 2257-2258, 2259-2260, 2261-2262, 2263-2264, 2265-2266, 2267-2268, 2269-2270, 2271-2272, 2273-2274, 2275-2276, 2277-2278, 2279-2280, 2281-2282, 2283-2284, 2285-2286, 2287-2288, 2289-2290, 2291-2292, 2293-2294, 2295-2296, 2297-2298, 2299-2300, 2301-2302, 2303-2304, 2305-2306, 2307-2308, 2309-2310, 2311-2312, 2313-2314, 2315-2316, 2317-2318, 2319-2320, 2321-2322, 2323-2324, 2325-2326, 2327-2328, 2329-2330, 2331-2332, 2333-2334, 2335-2336, 2337-2338, 2339-2340, 2341-2342, 2343-2344, 2345-2346, 2347-2348, 2349-2350, 2351-2352, 2353-2354, 2355-2356, 2357-2358, 2359-2360, 2361-2362, 2363-2364, 2365-2366, 2367-2368, 2369-2370, 2371-2372, 2373-2374, 2375-2376, 2377-2378, 2379-2380, 2381-2382, 2383-2384, 2385-2386, 2387-2388, 2389-2390, 2391-2392, 2393-2394, 2395-2396, 2397-2398, 2399-2400, 2401-2402, 2403-2404, 2405-2406, 2407-2408, 2409-2410, 2411-2412, 2413-2414, 2415-2416, 2417-2418, 2419-2420, 2421-2422, 2423-2424, 2425-2426, 2427-2428, 2429-2430, 2431-2432, 2433-2434, 2435-2436, 2437-2438, 2439-2440, 2441-2442, 2443-2444, 2445-2446, 2447-2448, 2449-2450, 2451-2452, 2453-2454, 2455-2456, 2457-2458, 2459-2460, 2461-2462, 2463-2464, 2465-2466, 2467-2468, 2469-2470, 2471-2472, 2473-2474, 2475-2476, 2477-2478, 2479-2480, 2481-2482, 2483-2484, 2485-2486, 2487-2488, 2489-2490, 2491-2492, 2493-2494, 2495-2496, 2497-2498, 2499-2500, 2501-2502, 2503-2504, 2505-2506, 2507-2508, 2509-2510, 2511-2512, 2513-2514, 2515-2516, 2517-2518, 2519-2520, 2521-2522, 2523-2524, 2525-2526, 2527-2528, 2529-2530, 2531-2532, 2533-2534, 2535-2536, 2537-2538, 2539-2540, 2541-2542, 2543-2544, 2545-2546, 2547-2548, 2549-2550, 2551-2552, 2553-2554, 2555-2556, 2557-2558, 2559-2560, 2561-2562, 2563-2564, 2565-2566, 2567-2568, 2569-2570, 2571-2572, 2573-2574, 2575-2576, 2577-2578, 2579-2580, 2581-2582, 2583-2584, 2585-2586, 2587-2588, 2589-2590, 2591-2592, 2593-2594, 2595-2596, 2597-2598, 2599-2600, 2601-2602, 2603-2604, 2605-2606, 2607-2608, 2609-2610, 2611-2612, 2613-2614, 2615-2616, 2617-2618, 2619-2620, 2621-2622, 2623-2624, 2625-2626, 2627-2628, 2629-2630, 2631-2632, 2633-2634, 2635-2636, 2637-2638, 2639-2640, 2641-2642, 2643-2644, 2645-2646, 2647-2648, 2649-2650, 2651-2652, 2653-2654, 2655-2656, 2657-2658, 2659-2660, 2661-2662, 2663-2664, 2665-2666, 2667-2668, 2669-2670, 2671-2672, 2673-2674, 2675-2676, 2677-2678, 2679-2680, 2681-2682, 2683-2684, 2685-2686, 2687-2688, 2689-2690, 2691-2692, 2693-2694, 2695-2696, 2697-2698, 2699-2700, 2701-2702, 2703-2704, 2705-2706, 2707-2708, 2709-2710, 2711-2712, 2713-2714, 2715-2716, 2717-2718, 2719-2720, 2721-2722, 2723-2724, 2725-2726, 2727-2728, 27

1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 26

Ritningar över
tillbyggnaden,
hus C 1987.

Ritningar över
tillbyggnaden,
hus C 1987.

KRONOLOGI, PELLERINS MARGARINFABRIK I KVARTERET HÄSTEN

1895-97: Den äldsta delen av fabriken uppfördes. Byggnaden innehöll samtliga funktioner; produktion, lagring och administration.

1904: Verkmästarebostaden uppfördes i norr. Bostadshuset byggdes ut under årens lopp.

1911: Ett transformatorhus uppfördes i norr mot Ejdergatan.

1913: Fabriken förlängdes något åt väster (den fasad vi ser mot motorvägen idag). Tillbyggnaden innehöll expedition och kontor.

1920: En ångpannecentral uppfördes i norr utmed Ejdergatan innehållande ångpannor, smedja, kolförråd och materialbod. Nu uppfördes också en garagelänga i anslutning till denna byggnad åt öster. Samtidigt byggdes transformatorhuset in i längans västra del.

1938: Ett magasin uppfördes på gårdsplanen i öster.

1938: Fabriksbyggnaden byggdes ut åt öster med en smalare magasinslänga utmed Svangatan.

1942: Garage- och panncentralslängan i norr fick förenklade fasader med mindre, och enklare modell av fönster.

1952: En ny verkstadsbyggnad uppfördes i den västra delen av panncentral/garage utmed Ejdergatan. Verkstaden byggdes ihop med befintlig byggnadslänga

1953: En lastbrygga byggdes utmed fabriksens södra sida vid Svangatan.

1957: Garaget byggdes ut.

1958: Magasinet på gårdsplanen i öster revs för att ge plats åt råvarucisterner.

1958-59: Råvarucisterner byggdes på den östra delen av gården.

Efter 1968: Råvarucisternerna revs.

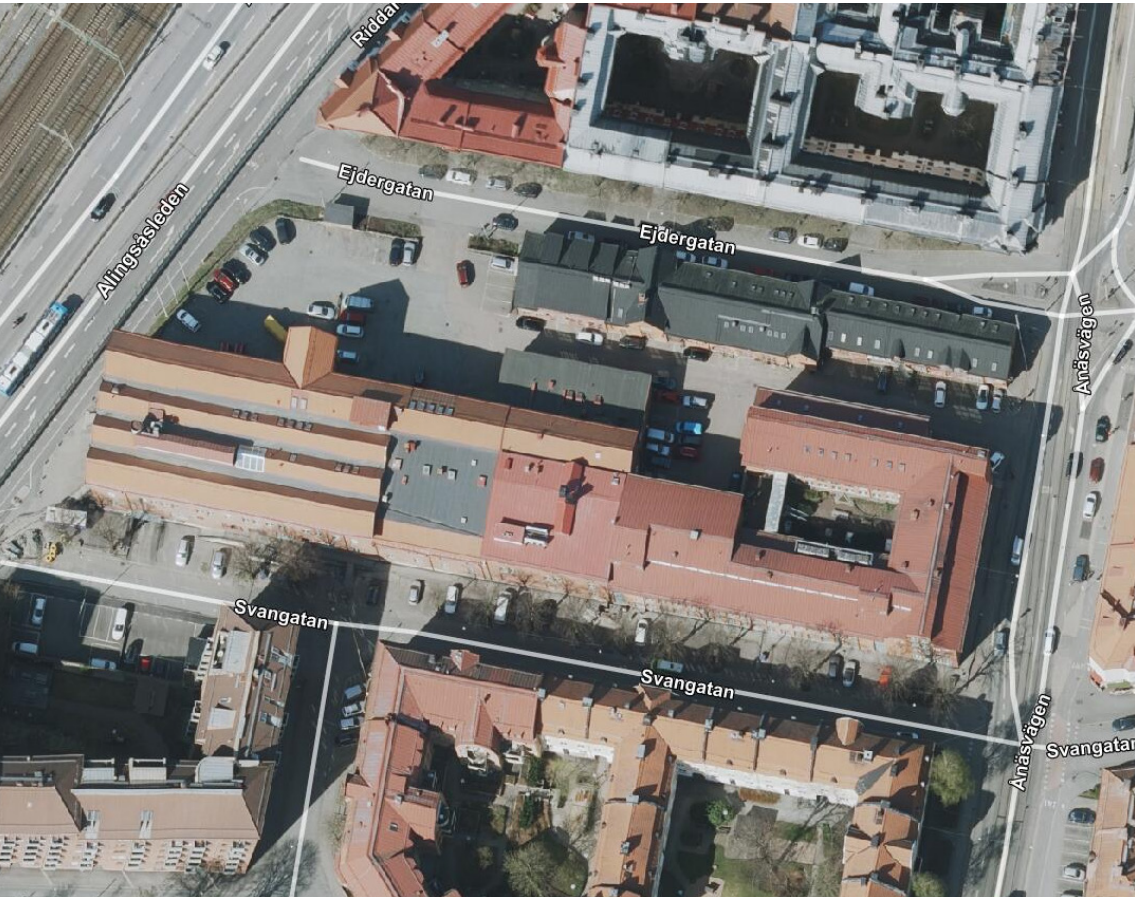
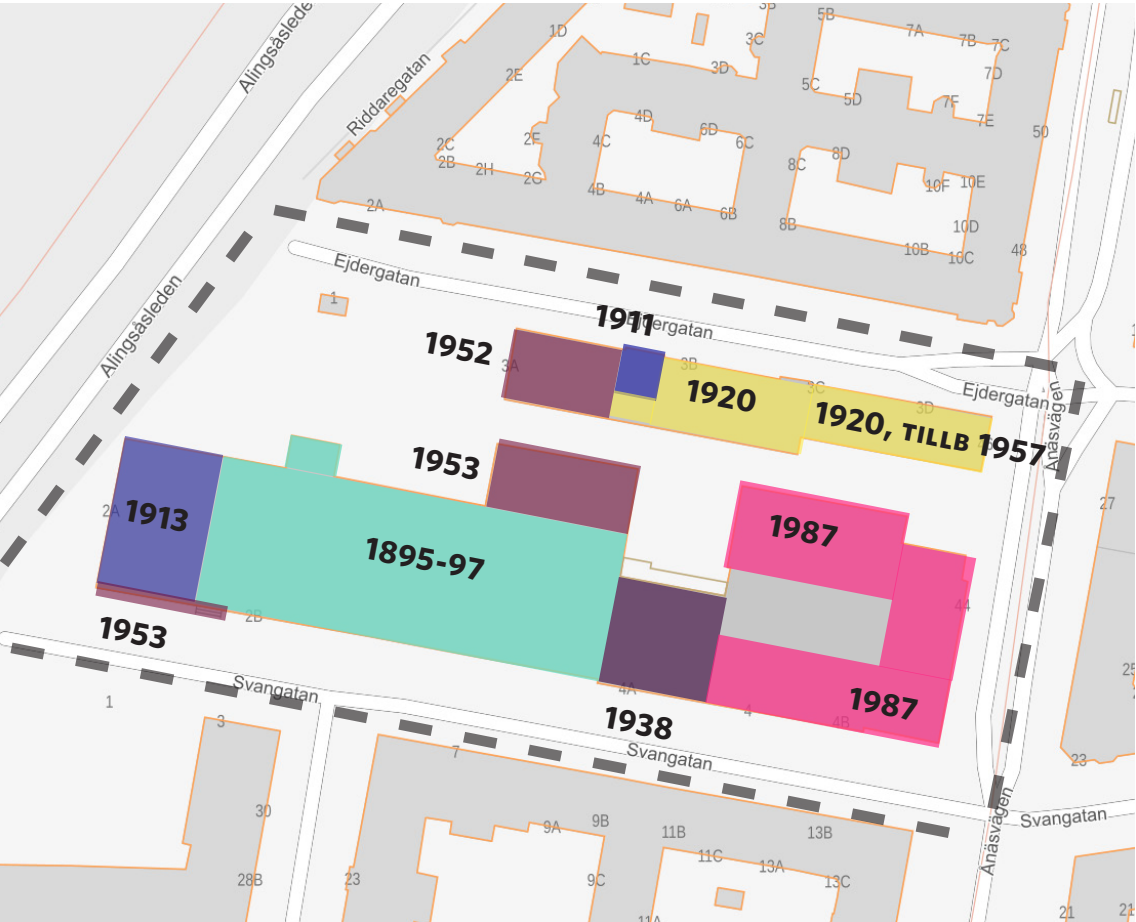
1972: Verkmästarebostaden revs.

1987: En större om- och tillbyggnad genomfördes i kvarteret. Nu revs delar av det gamla magasinet i östra delen av fabriken och en ny, U-formad byggnad i tegel uppfördes sammanbyggd med fabriken, i den östra delen som vetter mot Svangatan och Ånäsvägen.

2003-2006: skorstenen till ångpannhuset revs.

Flygbild från
SO 2020.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021.

NULÄGES- BESKRIVNING OMGIVNINGARNA

VÄSTER

JÄRNVÄG, TRAFIKLED OCH SPÅRVÄG

Direkt väster om kvarteret Hästen ansluter biltrafikleden E20, järnvägen Västra Stambanan och spårväg. Trafikområdet bildar en kraftig barriär och den avgränsas mot kvarteret Hästen genom en skyddsmur med bullerplank.

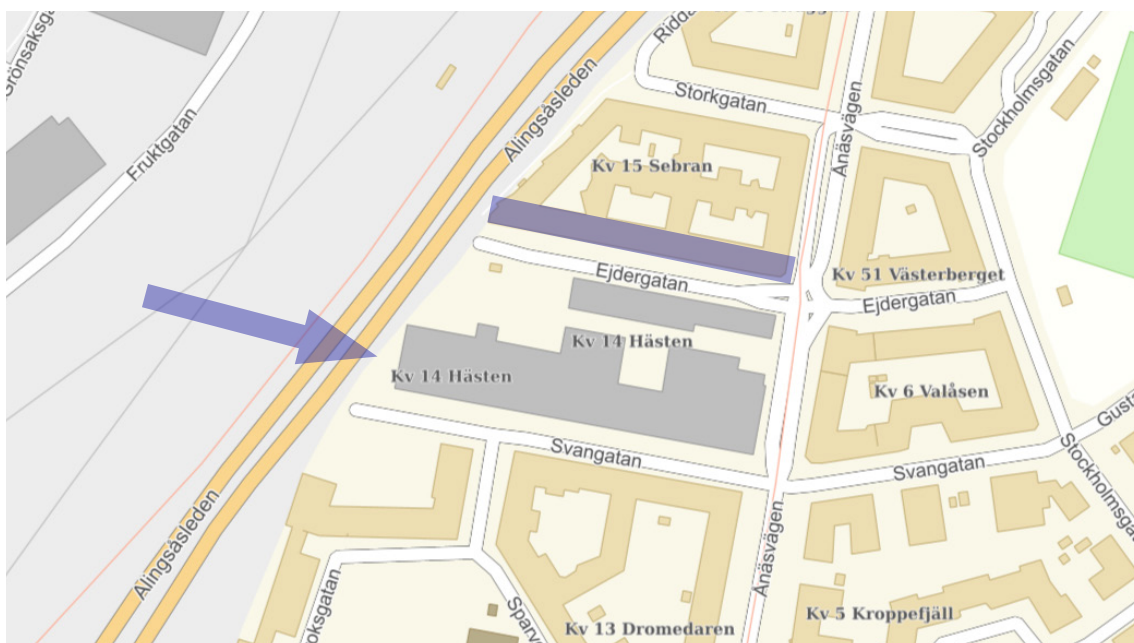
På östra sidan av bullerskydd och mur, direkt väster om kvarteret Hästen, leder en gång- och cylekbana som förbinder Olskroken med Gamlestaden.

Fabriken sedd från trafikleden i väster.

Till vänster gång/cykelbanan direkt väster om kvarteret Hästen. Till höger fabriken sedd från leden i väster, där gavelmotivet från Pellerins fabriker är visuellt dominerande.

Stadskarta från 2022. Kvarteret Hästen grått i mitten av kartan. Beskrivna delar; Vy från leden i väster och miljön vid Ejdergatan i norr markerade blå.

OMGIVANDE KVARTER

NORR, EJDERGATAN

Norr om kvarteret Hästen ligger kvarteret Sebran. Det är ett bostadskvarter med landshövdingehus tillkomna enligt Lilienbergs stadsplan från 1911.

Bebyggelsen är uppförd med bottenvåning i tegel och två våningar i trä. Taken är klädda med rött tegel eller svart plåt. Taken är sadeltak som är avvalmade vid kvarterens hörn.

Byggnaderna har varierande fasadutformning och utsmyckning, men hålls samman av de samlade volymerna, materialen och byggnadsgestaltningen.

Landshövdingehusen vid Anäsvägen 48-50 i kvarteret Sebran norr om kvarteret Hästen uppfördes 1905 och har rikt dekorerade fasader.

Landshövdingehuset vid Ejdergatan. Byggnaderna har regelbunden fönstersättning. Kvarterens hörn är avfasade och taken valmade..

Landshövdingehuset i kvarteret Dromedaren söder om kvarteret Hästen byggdes 1910-1930. Två av dem revs 1980-1981 och ersattes med en ny stenbyggnad (bilden till vänster). Till höger bostadshuset i rött tegel i kvarteret Killingen, uppfört 1943-45.

SÖDER, SVANGATAN

Utmed Svangatan söder om kvarter Hästen ligger bostadskvarteren Killingen (i väster) och Dromedaren (i öster) med en öppning emellan. Där leder Övre Olskrokgatan upp på Redberghöjden och till Ånässkolan som ligger uppe i söder sedan 1902.

Kvarteren utformades efter en stadsplan av Lilienberg upprättad 1911-13. (Här beskrivs den norra delen av kvarteren som vetter mot Svangatan).

Kvarterens bebyggelse mot Svangatan har varierande karaktärsdrag. I den västliga delen i kvarteret Killingen ligger ett flerbostadshus uppfört i rött tegel, upptrappande i sluttande terräng. Den norra delen av byggnaden är uppförd 1943-1945 i

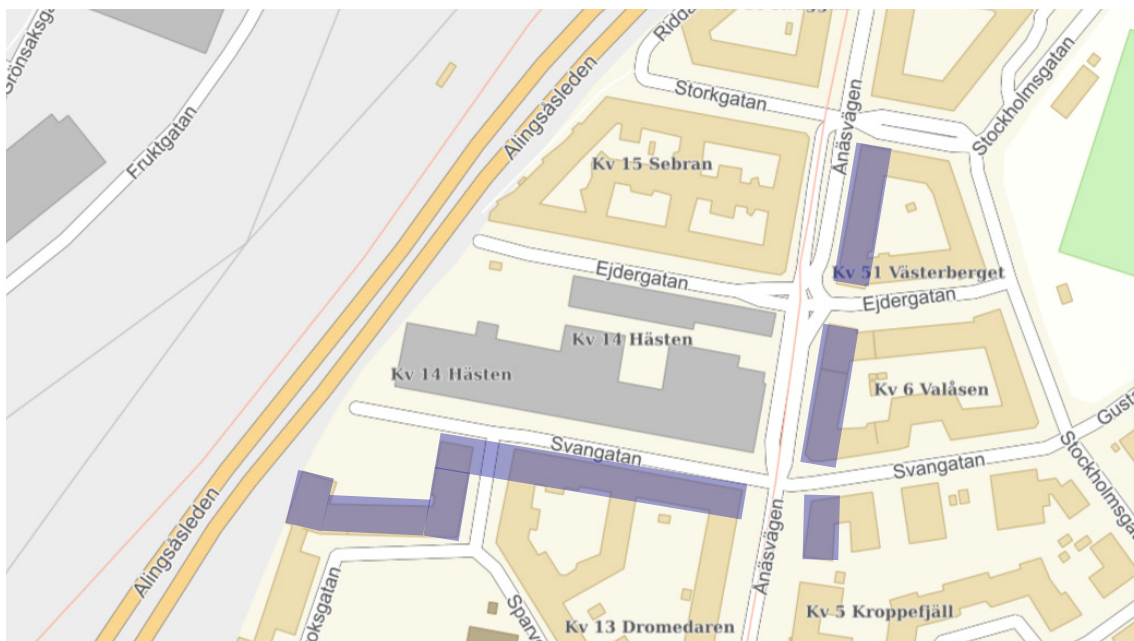
6 våningar. Byggnaden har funktionalistiska drag där volymer, fasadmaterial, fönsteröppningar, entréer och utanpåliggande balkonger utgör de främsta uttrycken.

I den östra delen ligger ett långsträckt landshövdingehus. Byggnaden är uppförd i tre våningar 1910-1930. Byggnaden har en bottenvåning i rött tegel, två våningar klädda med träpanel i gult och vitt, och tegelklätt sadeltak. Byggnaden har dekorativa listverk, burspråk, balkonger och klassicerande detaljer som lisener.

Sammanbyggd med denna byggnad i väster ligger ett bostadshus tillkommet 1980-81, efter att tidigare landshövdingehus på platsen rivits. Byggnaden är uppförd i 4 våningar med fasader gult tegel i två nyanser och tak klätt med rött tegel.

Landshövdingehus i kvarteret Dromedaren i söder.

Stadskarta från 2022. Kvarteret Hästen grått i mitten av kartan. Beskrivna delar vid Svangatan i söder och Anäsvägen i öster markerade blå.

ÖSTER OM ÄNÄSVÄGEN

Utmed ÄnÄsvÄgens östra sida byggdes under åren 1910–1930 landshövdingehus enligt Lilienbergs stadsplan. Byggnaderna är placerade med långsidorna mot ÄnÄsvÄgen och skapar en samlad front ut mot gaturummet.

Byggnaderna är uppförda i 3 våningar med bottenvåning av tegel och två våningar med fasader i trä. Taken är tegelklädda. Byggnaderna har sammanhållna volymer, fasad- och takuttryck och byggnadsmaterial. Fasaderna är målade i dämpade jordfärger.

ÄnÄsvÄgen öster om kvarteret Hästen. Jämn bebyggelse av landshövdingehus på östra sidan.

Landshövdingehus vid ÄnÄsvÄgen.

GRÖNSKA I ANSLUTNING TILL KVARTERET HÄSTEN

TRÄDRADER UTMED EJDERGATAN

Utmed Ejdergatans norra sida finns en trädrad av sorten "Prunus avium Plena", fylldblommigt fågelbär, ett vitblommande körsbärsträd. Trädraden består av 16 stycken, regelbundet placerade träd som växer i gräsbevuxna ytor intill trottoaren utmed landshödingehusen i kvarteret Sebran.

TRÄDRADER UTMED SVANGATAN

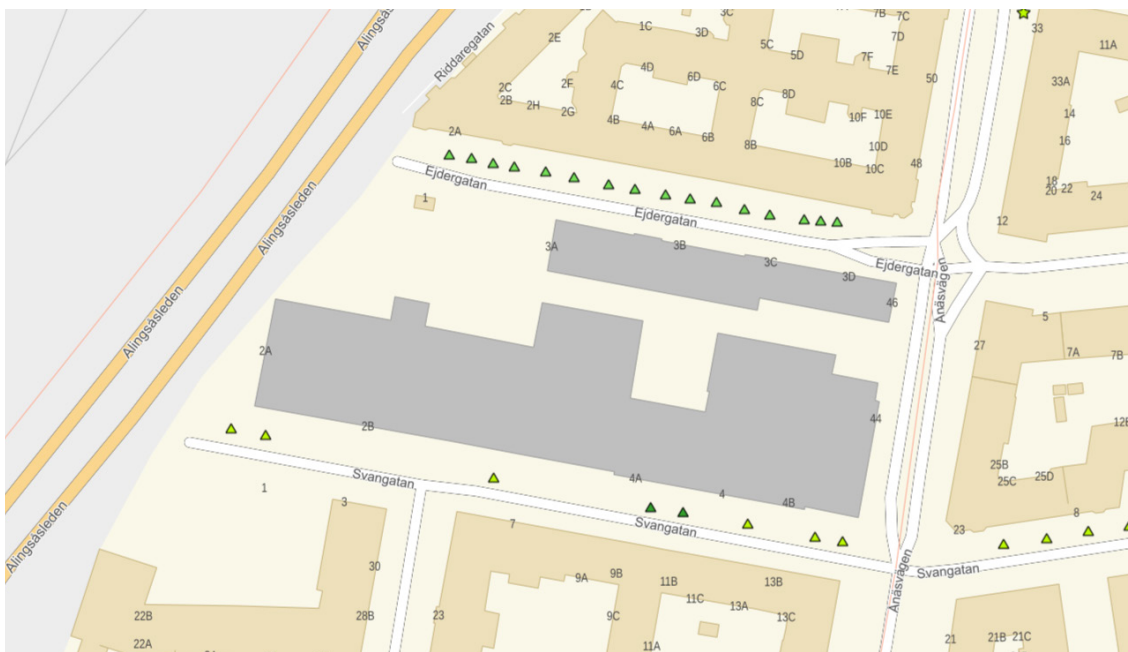
Utmed Svangatans norra sida, i anslutning till Pellerins fabriksbyggnad, växer en trädrad bestående av 8 stycken stora träd. Träden är ojämnt placerade utmed gatusträckningen och består av 6 stycken lindar och 2 stycken av annan sort.

Trädraden vid
Ejdergatan sedd
från väster.

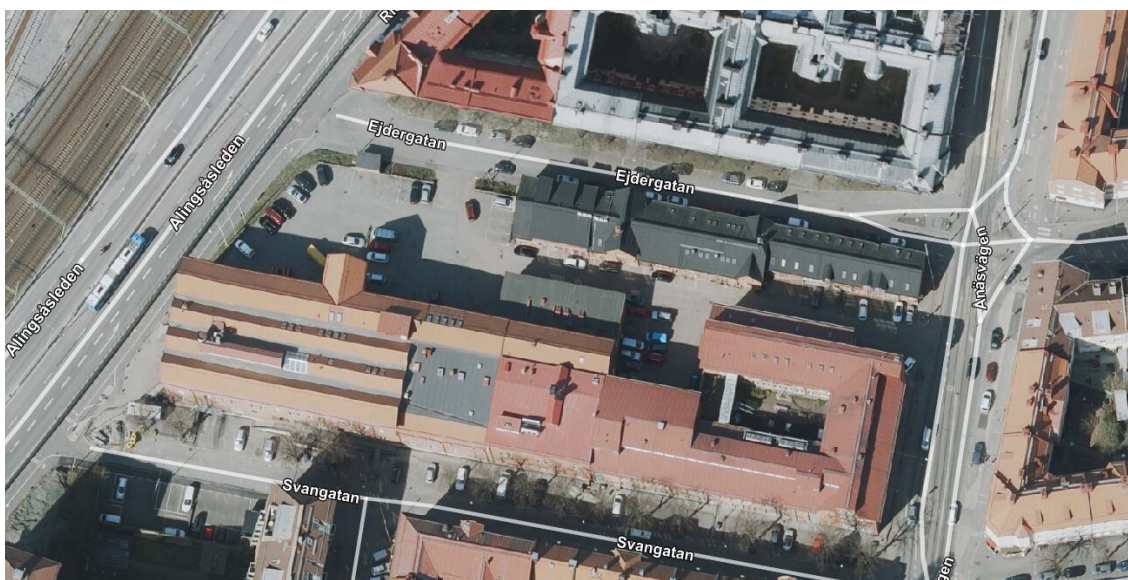

Trädraden ut-
med Svangatan.
Till vänster vy
från Ånäsvägen
i öster., till höger
från väster..

Stadskarta från 2022. Kvarteret Hästen grått i mitten av kartan. Trädraderna markerade med gröna trianglar.

Ortofoto från 2021.

Ortofoto från 1942. Trädraderna i norr och söder avtecknar sig tydligt, och även en omgärdande grönska med träd och vegetation i kvarterets östra och västra ytterkanter.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN I OMGIVNINGARNA

- Välbevarad äldre bebyggelse i Norra Olskroken speglar en äldre arbetarstadsdel med småskaliga industrier och verksamheter, samt närliggande bostäder.
- Kvarterstruktur tillkommen efter stadsplaneringen på 1880-talet och sammanhållen bebyggelse tillkommen på 1910-30-talet efter Lilienbergs stadsplaner.
- Det råder en dominerande småskalighet och sammanhållen karaktär i bebyggelsemiljön. Bebyggelsens samlade volymer i en sluten kvartersstruktur, där kvarterens yttre hörn är avfasade mot gatukorsningar.
- Befintlig omgivande bebyggelse domineras av landshövdingehus i 3 våningar med samlade karaktärsdrag; bottenvåning i tegel och två våningar i trä, sadeltak klädda med rött lertegel eller falsad plåt i rött eller svart. Fasadkulörer i dämpade jordfärger. Regelbunden fönstersättning.
- Kvarterstrukturen är uppbyggd med rikliga inslag av trädrader och inramande grönska som är viktig att värna och stärka. Trädrader utmed Svangatan och Ejdergatan är miljöskapande och speglar Lilienbergs stadsplaneidéer.
- Bostadsbebyggelsen för arbetare i Norra Olskroken och västra Baga-regården har haft en viktig koppling till industrier i närområdet, bland annat Pellerins margarinfabrik och Gamlestadens fabriker.
- Närheten till järnvägen i väster och närliggande transportvägar har varit viktiga för verksamheterna. Pellerins fabrik hade ett strategiskt läge i dåvarande östra utkanten av staden, där industrier växte fram vid sekelskiftet 1900.

NULÄGES- BESKRIVNING KVARTERET HÄSTEN

INGÅENDE BYGGNADER

Den före detta fabriksmiljön består av två byggnadskroppar; nummer 1, den före detta fabriksbyggnaden och nummer 2, gårdsbyggnaden. Byggnaderna beskrivs i kommande avsnitt utifrån ingående byggnadsdelar.

Byggnad 1 är en långsträckt byggnadskropp som sträcker sig utmed den södra delen av kvarteret utmed Svangatan, och som avslutas med den vinkel som utfördes mot Ågatan i öster och inåt gården 1987.

I norra delen av kvarteret, parallellt med Ejdergatan i norr, sträcker sig byggnad 2, fabriksens gårdsbyggnad.

De båda byggnadsvolymererna har tillkommit, och byggts ut i omgångar, och har skapat en karaktäristisk, välbevarad industrimiljö med många ingående byggnadsvolymer.

ÖVERGRIPANDE KARAKTÄRSDRAG

Gemensamt för hela fabriksmiljön är fasadernas röda tegel, som fungerar sammanbindande i miljön. Mönstermurningar, markerade omfattningar runt fönster- och dörröppningar samt i anslutning till takfot och i listverk, präglar miljön.

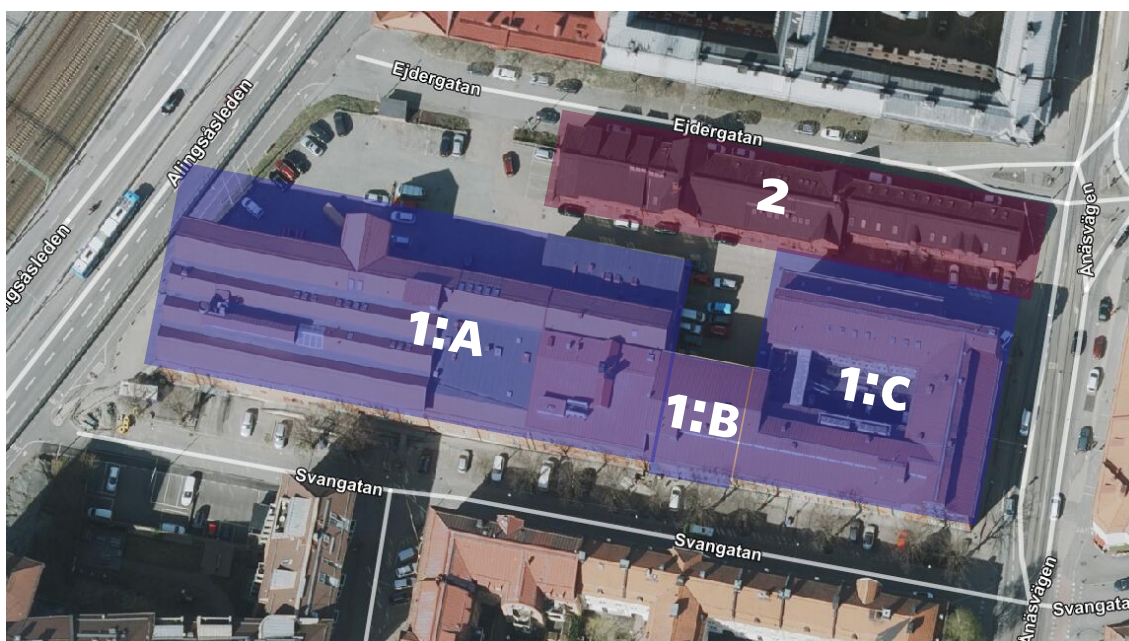
Sadeltak dominerar i fabriksmiljön, men pulpettak förekommer också. Tegel, falsad plåt samt papp är de dominerande takmaterialen. Våningsantalen varierar inom kvarteret och speglar anläggningens successiva utbyggnad och olika historiska funktioner. Större delen av fabriksbyggnaden är uppförd i 2 våningar plus vind och källare, med partier i 1½-3 våningar samt vind.

Fabriksbyggnadens fasader har generellt regelbundet placerade fönster, så att en jämn rytm uppnås. Flertalet fönster är av korspostmodell, tvådelade, eller smårutsindelade. Inslag av ursprungliga eller gamla fönsterbågar förekommer, oftast i form av smårutsindelade bågar. Likaså förekommer enstaka äldre dörrar. Generellt är muröppningar i hög grad bevarade, i många fall med sentida insatta dörrar och fönsterbågar. Muröppningarna är till stor del stickbågeformade. Fönstren är i allmänhet vitmålade, medan dörrar är rödmålade. Äldre fönster- och dörröppningar har på sina håll satts igen, men de är ännu synliga i fasaderna.

Gårdsbyggnaden är en till sin volym mindre, och lägre byggnadsvolym uppförd i 1½ plan. I fasaderna finns öppningar för körportar och fönster av varierande modell. Gårdsbyggnadens tak är klätt med svartmålad, falsad plåt.

I anslutning till fabriksmiljön i kvarterets utkanter, mot Ejdergatan respektive Svangatan finns träd-rader. Dessa ingick i Albert Lilienbergs stadsplanidéer då han 1911 tog fram planen för området. I planen ingick grönska i utkanterna mot såväl Riddargatan i väster som Ånäsvägen i öster, och alléer utmed Ejder- och Svangatorna.

Fabriksgaveln mot väster har 4 parallellställda sadeltak, och domineras av en symmetrisk uppbyggnad i fönstersättning. Gaveln domineras av ett textfält av klinkerplattor i svart på vit bakgrundsfält, med texten "Pellerins Margarin Fabrik". Denna gavel är synlig från trafikleden i väster och skapar ett tydligt blickfång från detta håll och annonserar den före detta fabriksmiljön.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021. Fabriksbyggelsen färgkodad och numrerad efter hänvisningar i beskrivningen.

Till vänster byggnadsdel 1:A sedd från gården i norr, i mitten gaveln mot väster
Till höger tillbyggnaden från 1938, del 1:B sedd från söder.

Till vänster tillbyggnaden 1:C från 1987 sedd från öster.
Till höger gårdsbyggnaden nummer 2 sedd från gårdssidan i söder.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN I KVARTERET HÄSTEN

- Den före detta fabriksmiljön i kvarteret Hästen är välbevarad, med successiva tillägg som speglar verksamhetens historiska utveckling och ingående funktioner. Fabriksmiljön visar på ett, för en äldre industri karaktäristiskt vis, olika utbyggnadsfaser.
- En småskalighet och differentierade, mindre byggnadsvolymer präglar miljön; våningsantal mellan 1 och cirka 3 våningar.
- Sammanhållande karaktärsdrag i miljön är fasadernas röda tegel, en regelbunden fönstersättning, hög grad av detaljering i fasaderna med mönstermurningar, listverk och dekor, samt till stor del bevarade äldre muröppningar, merparten stickbågeformade. Miljön har inslag av bevarade äldre fönster, portar och takfotslistor med snickarglädje.
- Den exponerade gaveln mot leden i väster har ett särskilt värde och annonserar fabriksmiljön på håll.

FÖRE DETTA FABRIKSBYGGNADEN I SÖDER BYGGNADSDDEL 1:A

Den äldsta delen av fabriksbyggnaden är en långsträckt byggnad i rött tegel som sträcker sig utmed Svangatan i söder, med gaveln ut mot trafikleden i väster. Byggnaden har till stor del stickbågeformade fönsteröppningar med såväl äldre, småspröjsade fönster främst i vindsplanet, och utbytta korspostfönster som är målade vita. Fönstersättningen är regelbunden. Taket är till stor del täckt med lertegel. Den äldsta delen av byggnaden är den västliga byggnadskroppen som är uppförd i 2 våningar plus en lägre vindsvåning och källare. Byggnaden har i de västra delarna 4 rum i bredd.

Fasader mot Riddargatan/leden i väster

Gaveln mot väster har en profilerad taklist i vitmålat trä och domineras av ett infällt inmurat fält i den övre delen på vit botten med texten "Pellerins Margarin Fabrik" i svart. Den västliga byggnadsdelen är täckt av 4 parallellställda sadeltak klädda med röd plåt. En murad, profilerad fris skiljer första och andra våningen. Två separata naturstenstrappor med järnräcken leder upp till två entréer

Fasader mot Svangatan i söder

I de två nedre våningsplanen sitter stora, gallerförsedda fönsterpartier respektive fyrdelade tvålufts-fönster. I andra våningsplanet sitter tvålufts-fönster och i vindsvåningen kvadratiske mindre bågar eller lunetter. Takfoten är avfasad för att ge plats åt vindsfönstren. Vissa fönsteröppningar är igensatta. I den västra delen mot söder finns en lastbrygga som tillkom 1953. Det mellersta partiet av byggnaden är uppförd i två våningar.

Ovan västfasad med en av de två entréerna med trappa.

Ovan en lägre byggnadsvolym i 2 våningar mot Svangatan, och detalj på takfoten.

Sydfasaden mot Svangatan med den tillbyggda lastbryggan från 1953.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021. Byggnadsdel 1:A i fabriksbyggnaden blåmarkerad.

Fasader mot gården i norr

Mot gården finns ett litet utskjutande trapphus som sträcker sig över 3 våningar. I byggnadens mittparti finns en större frontespis med två rums bredd som sträcker upp till vindsvåningen och som avslutas med ett sadeltak.

En murad, profilerad fris skiljer första och andra våningen. Fönstersättningen är regelbunden med stickbågeformade muröppningar. Frontespisens översta fönsterrad är grupperade i tre med större format. Bevarade äldre fönsterbågar förekommer. Vindsvåningen har mindre fönsteröppningar med äldre, smårutsindelade bågar. Den panelklädda takfoten är avfasad för att ge plats åt vindsfönstren.

I den östra delen finns en låg, rektangulär utbyggnad i 1½ plan, den före detta personalmatsalen tillkommen 1953. Byggnaden har enklare utformning med raka fönsteröppningar och enkla tvåluftsfönster samt rödmålade entrédörrar. Taket är täckt med papp.

Före detta personalmatsal från 1953.

Frontespisen mot gården och det mindre trapphuset som skymtar till höger.

Till vänster snickarglädje i takfoten, till höger småspröjsade fönster, möjligen i original. Notera urtaget i takfoten för fönstervelvet.

Byggnadsdel 1:A
sedd från Ejder-
gatan i norr.

KARAKTÄRDRAG OCH KULTURHISTORISKA VÄRDEN, BYGGNADSDEL 1:A

- Byggnaden som helhet med dess successiva utökning, vilken skett i takt med att verksamhetens expansion och utveckling.
- De röda tegelfasadernas omsorgsfulla utformning med dekorativa tegelmurningar, regelbunden fönstersättning och till stor del stickbågeformade muröppningar. Dekorativ, profilerad takfot i vitmålat trä. Bevarade äldre träbågar förekommer, i regel småspröjsade.
- Västgavelns exponering i stadsmiljön och hur den annonserar fabriksmiljön på håll. Den dekorativa murningen med textfält i svart och vit klinker med fabriksens namn representerar hela fabriksmiljön. Västgaveln är ett dominerande och väletablerat visuellt inslag i kvarteret åt detta håll. Gaveln har även en symbolisk betydelse som representerar fabriksmiljön. Dess visuella dominans är viktig ur industrihistorisk och upplevelsemässig synpunkt.
- Interiören innehåller välbevarade byggnadselement och detaljer som takstolar, pelare et cetera.

GLIMTAR FRÅN INTERIÖREN

Interiörbilder från vindsvåningen i byggnadsdel 1:A.

FÖRE DETTA FABRIKSBYGGNADEN I SÖDER BYGGNADSDDEL 1:B

1: B, Tillbyggnad 1938

I övergången mellan den äldre fabriksbyggnaden och den tillbyggnad som uppfördes 1987, finns en byggnadsdel tillkommen 1938, uppförd som magasin. Denna byggnadsdel innehåller en äldre körport mot söder.

Fasader mot Svangatan i söder

Byggnadsdelen är i sin volym mot söder uppförd i två våningar samt vid och källare. En murad, profilerad fris skiljer första och andra våningen. I bottenvåningen finns små fönsteröppningar samt en rödmålad körport. I andra våningen sitter stickbågeformade korspostfönster, och i vindsvå-

ningen små stickbågeformade fönsteröppningar, varav några igensatta.

Fasader mot gården i norr

Byggnadsvolymen som vetter mot gården är högre, 4 våningar samt källare. Denna fasad har regelbundet placerade, kvadratiska fönsteröppningar med genomgående utbytta, grönmålade fönster. Några öppningar är igensatta. I bottenvåningen finns en sentida lastbrygga med skärmtak.

Byggnadsdel 1:B.

Till vänster sydfasaden mot Svangatan med äldre utförande. Till höger gårdsfasaden med regelbunden fönstersättning och kvadratiska muröppningar.

Gårdsmiljön sedd från väster. Till höger fabriksbyggnaden, 1:A-C, till vänster gårdsbyggnaden 2.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021. Byggnadsdel 1:B i fabriksbyggnaden blåmarkerad.

KARAKTÄRDRAG OCH KULTURHISTORISKA VÄRDEN, BYGGNADSDDEL 1:B

- Den befintliga byggnadsvolymen.
- Äldre muröppningar och körport åt söder.
- Sydfasadens mönstermurningar och listverk.
- Gårdfasadens fönstersättning och muröppningar.
- Lastbrygga och skärmtak mot gården.

Fasad mot Svangatan.

FÖRE DETTA FABRIKSBYGGNADEN I SÖDER BYGGNADSDDEL 1:C

Fasader mot Svangatan och Ånäsvägen

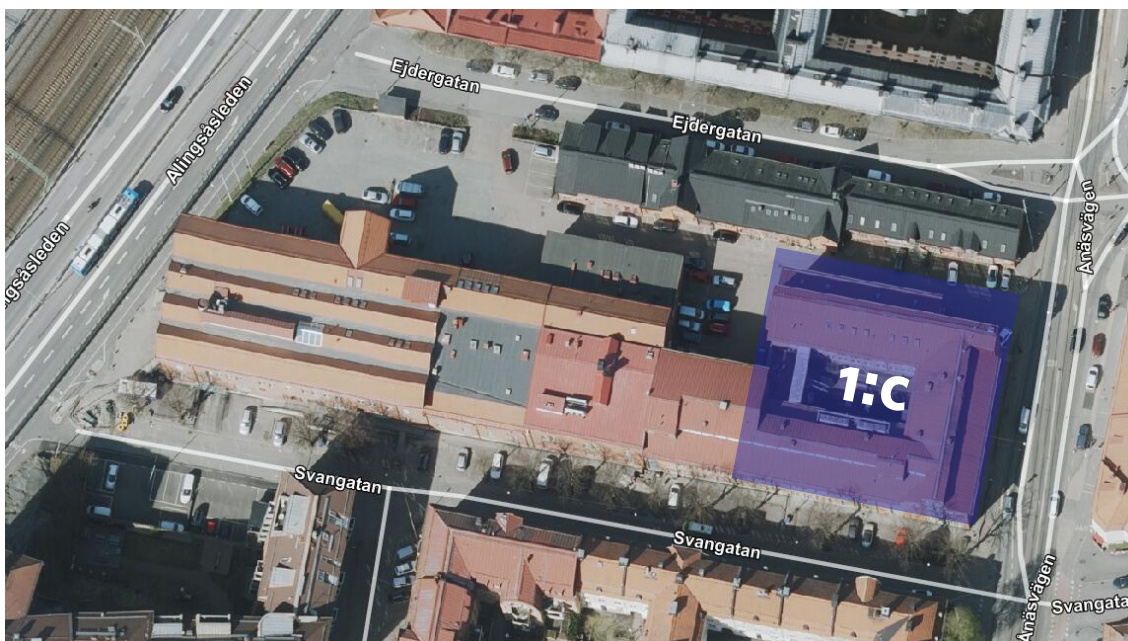
Tillbyggnaden från 1987 har en U-form och ansluter i vinkel mot den gamla fabriksbyggnaden utmed Svangatan och Ånäsvägen, samt en byggnadsdel mot gården.

Byggnadsvolumerna är uppförda i tre våningar samt vind, och ansluter i volym och i karaktär till den äldre byggnadskroppen. Byggnaden är uppförd i rött tegel med jämn fönstersättning. Under byggnadsdelen finns en källarvåning med parkeringshus. Byggnaden har en sockel av betong och fasader i rött tegel, som bryts upp av grågröna

Fasad mot Ånäsvägen.
och vy in mot gårdsmiljön.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021. Tillbyggnaden 1:C från 1987 blåmarkerad.

fönster och entréportar. Byggnadskroppen har två trapphus med entréer; ett mot Svangatan och ett mot Ånsvägen som i fasaden är markerade med vertikala, smårutsindelade glaspartier.

Taket är klätt med röd plåt och har en lanternin med överljus. I fasaden mot Ånsvägen finns ett utskjutande gavelparti försett med en klocka högst upp i fasaden.

Fasader mot gården

Byggnadsvolymen mot gården är uppförd i 4 våningar med en lägre volym i 3 våningar som avslutas med ett pulpettak. I gaveln mot gården finns nedfart till det underjordiska garaget.

KARAKTÄRDRAG OCH KULTURHISTORISKA VÄRDEN, BYGGNADSD 1:C

- Volymer, gestaltning och materialval anpassat efter den gamla fabriken karaktärsdrag genom bland annat; Regelbunden fönstersättning, uppbrutna volymer, sadel- och pulpettak, tegelfasader, tak i falsad plåt.
- Smårutsindelade glaspartier i trapphus.
- Utskjutande gavelparti mot öster med klocka.
- Lanternin med överljus.

Till vänster byggnadsdelen mot gården sedd från gårdssidan. Nedfart till garaget till höger i bild.

Gårdsbyggnaden nummer 2 sedd från nordöst, från Ånäsvägen.

Vy från Ånäsvägen. Det före detta garaget.

GÅRDSBYGGNAD, NUMMER 2 FÖRE DETTA GARAGE, ÅNGPANNEHUS OCH MAGASIN

Den långsträckt gårdsbyggnaden har olika karaktärsdrag i olika partier, vilket speglar en successiv utbyggnad.

Byggnaden är uppförd i rött tegel och har sadeltak klätt med papp samt falsad plåt. Byggnaden är uppförd med dubbel bredd och i 1½ våningsplan. Byggnaden har äldre muröppningar och enstaka bevarade äldre portar.

Fasader mot Ånäsvägen och Ejdergatan

Den östliga delen som ursprungligen uppfördes som garage har en avdelande horisontell list som avskiljer våningarna. Byggnaden har stora fönsterpartier som avspeglar dess tidigare funktioner som körportar. Taket är klätt med svart plåt. I vindsvåningen sitter takfönster.

I mellersta delen av byggnaden finns två inbyggda gavlar tillhörande före detta ångpannecentralen och transformatorhuset. De ingående byggnadsvolymer speglar den successiva utbyggnaden och sammanlänkningen av tidigare byggnadsfunktioner.

Den västligaste delen har en avvikande kulör i teglet, och innehöll ursprungligen en verkstad.

Vy från Ejdergatan. Före detta transformatorhus och ångpannecentral är synliga med sina inbyggda gavlar utåt gatan.

Vy från Ejdergatan från nordväst. Den före detta verkstaden.

Ortofoto över kvarteret Hästen 2021. Gårdsbyggnaden markerad vinröd.

Fasader mot gården

Den tidigare garagedelen längst österut har muröppningar mot gården efter äldre körportar, och två små tillbyggda lanterniner i vindsplanet. Fönster och portar är sentida.

Även det mellersta partiet med före detta ångpannehus och transformatorhus, har körportar, varav enstaka bevarade äldre portar. Här finns även två frontespiser.

Även den västligaste delen som tidigare innehöll verkstad, har körportar mot gården. Denna byggnadsdel har en lång takkupa/lanternin i vindsplanet utförd i röd plåt.

DAGENS VERKSAMHETER I FABRIKEN

Idag finns i de gamla fabrikslokalerna bland annat verksamheterna: Hobbybutik, fotograf, ingenjörskonsult, inspelningsstudio, lampdesigner, föreningsverksamhet, bilverkstad, lägenhetsuthyrare, personlig tränare och kontorshotell.

Garagedelen sedd från gårdsidan.

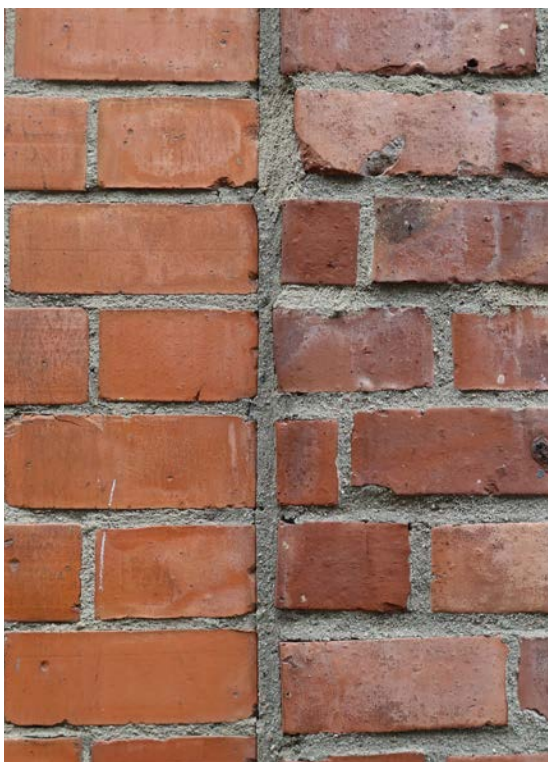

Mittpartiet sett från gårdssidan. Muröppningar för äldre körportar har ersatts med sentida, glasade dörr- och fönsterpartier.

Den före detta verkstadsbyggnaden i väster sedd från gården.

Detaljer från
fasaderna.
Till vänster
en variation i
tegel mellan två
byggnadskrop-
par. Till höger
en av de äldre,
inbyggda
gavlarna.

Fasad mot
Ejdergatan.
Dekorative
murningar och
infällda detaljer
med klinker.

KARAKTÄRDRAG OCH KULTURHISTORISKA VÄRDEN, BYGGNAD 2

- Den lägre, smalare gårdsbyggnaden har en småskalig karaktär som är viktig att värna.
- De befintliga ingående byggnadsvolymerna bestående av sammanbyggda, äldre mindre byggnader.

- Bevarade äldre muröppningar; såväl fönsteröppningar som öppningar efter tidigare körportar.
- Enstaka bevarade äldre portar.
- Det bevarade varierade taklandskapet.
- Fasadernas mönstermurningar och dekorativa detaljer.

GLIMTAR FRÅN INTERIÖREN

Interiörbilder byggnad 2, inbyggd före detta körport.

AKTUELLT SKYDD OCH KULTUR- HISTORISKA VÄRDEN

Aktuellt skydd:

- Före detta Pellerins margarinfabrik ligger i anslutning till område av riksintresse för kulturmiljövården Bagaregården [O2:5].
- Miljön är även upptagen i Göteborgs stads bevarandeprogram Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (del 2, nr 43) under rubriken "Övrigt".
- Miljön ska därmed tolkas enligt Plan och bygglagens 8 kap 13§:
"En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas." (kan även omfatta bebyggelseområden, tomter, anläggningar och allmänna platser).
- För all bebyggelse gäller även att:
"Ändringar ska utföras varsamt, så att karaktärsdrag och värden tas tillvara" (PBL 8 kap 17 §).
- Kvarteret Hästen omfattas av en stadsplan upprättad år 1952 (nr 1480K-II-2726). Planen anger användning J, industri för kvarteret Hästen. Planen innehåller inga särskilda skydds- eller varsamhetsbestämmelser.

Ortofoto från 2021.

Område av riksintresse för kulturmiljövården markerat rödprickat.

Område i bevarandeprogrammet markerat brunt. Kvarteret Hästen är inte brunmarkerat, men ingår i programmet.

Riksintresset Bagaregården [O2:5]:

- Motivering: Bostadsområde på tidigare landerimark i östra Göteborg, med närhet till bangårdar och industrier och blandade bostadstyper för i huvudsak arbetare, som visar stadens engagemang i bostadsfrågan under krisåren efter första världskriget och bebyggelseutvecklingen under denna tid samt den speciella göteborgska byggnadstraditionen.
- Värdebärande uttryck: Det naturanpassade planmönstret med bebyggelse i nationalromantikens och 20-talsklassicismens anda 1914-25, enhetligt gestaltade byggnadsgrupper, väl integrerade sociala institutioner och rika inslag av grönska. Storgårdskvarter med omslutande landshövdingehus vid Uddeval-laplatsen och Viloplatsen, åtskilda av öppna kvarter med fritt liggande hus av samma typ respektive egnahemsvillor, allt anlagt i mjukt kuperad terräng enligt A. Lilienbergs plan 1911...

Bevarandeprogrammet (del 2, nr 43):

- Pellerins Margarinfabrik, kv 14:2:
Fabriken etablerades här 1895 och utbyggdes sedan i flera etapper. Företaget drev verksamheten till 1960-talet och fasaden med texten "Pellerins Margarin Fabrik" är ett välkänt inslag i stadsbilden. Anläggningen som är ombyggd för ny verksamhet har industrihistoriskt värde.

VAD SÄGER ÖVERSIKTSPLANEN (ÖP) ?

ÖP, Vägledning för riksintressen för kulturmiljövården Bilaga till antagandehandling december 2021:

Riksintresset Bagaregården [O2:5]

Anspråk som kan innebära påverkan på riksintresset:

- Området ingår i de geografiska inriktningarna för den utvidgade innerstaden och mellanstaden i översiktsplanens geografiska inriktningar. Mellanstaden ska förtätas, kompletteras och utvecklas med ett högt markutnyttjande och en hög täthet, särskilt vid tyngdpunkterna. Infrastrukturen för trafiken utvecklas och den befintliga stadsmiljön förtätas och omvandlas...
- För riksintresseområde Bagaregården [O 2:5] finns bland annat följande förändringsanspråk som kan innebära påverkan på riksintressets värdebärande uttryck::
- Bebyggelseomvandling. Ombyggnader i form av till- och/eller påbyggnader.
- Stadsutveckling i form av bebyggelse och infrastrukturprojekt i omgivande områden.

Förhållningssätt till kulturmiljövärden i området:

- Kulturmiljövärden ska lyftas och stärkas i stadsutvecklingen som del i att slå vakt om centrala stadens historiska förankring, attraktivitet och identitet.
- Vid ny bebyggelse och infrastruktur ska hänsyn tas till värdefulla natur-, kulturmiljö-, och landskapsbildsvärden.
- Riksintressets värdebärande uttryck är särskilt känsliga för förändringar. Genom följande förhållningssätt avser staden tillgodose riksintresset inom område Bagaregården [O 2:5]:
- Eventuella förändringar i stadsmiljön ska präglas av en särskilt hög arkitektonisk kvalitet och ett medvetet förhållningssätt till bebyggelsens ursprungliga utformning, från de stora dragen i stadsbilden till detaljer, material och kulörer.
- Byggnader uppförda före 1920-talets bebyggelseexpansion och som till sin karaktär är någorlunda välbevarad ska behandlas som särskilt värdefull om man inte kan motivera varför de inte anses vara det (BFS 2016:6).

Övergripande karaktärsdrag att särskilt värna:

- Ett naturanpassat gatunät
- Mindre platsbildningar med grönska,
- En rik variation av småhus, radhus och flerbostadshus utförda i nationalromantik respektive 1920-talsklassicism.
- Ursprunglig färgsättning. Bebyggelsens välbevarade fasader. En enhetlig trevåningsskala bland landshövdingehusen. Specifika karaktärsdrag i norra och södra delen.

Generella förhållningssätt:

- Riksintresseområdet är en levande kulturmiljö vars värden och potential ska omhändertas, utvecklas och värnas. Riksintresseområdet som helhet är att betrakta som ett särskilt värdefullt bebyggelseområde. Byggnader och bebyggelsemiljöer får inte förvanskas och alla ändringar ska utföras varsamt och med beaktande av värdebärande byggnadsdelar och karaktärsdrag (PBL 8 kap 13§).
- Omvandlingar; förändringar och förtätningar inom och i anslutning till området ska uppvisa ett medvetet och i relation till kulturvärdena välmotiverat förhållningssätt till de värdebärande uttrycken för riksintresset. Förändringar i stadsmiljön ska uppvisa minst lika hög arkitektonisk kvalitet som befintligt. Gestaltningsgrepp ska kunna motiveras väl i förhållande till kulturmiljön. Samtliga projekt inom området ska därför ta sin utgångspunkt i aktuella kulturmiljöunderlag och ha en hög ambitionsnivå för gestaltningen.

ANALYS OCH SLUTSATSER

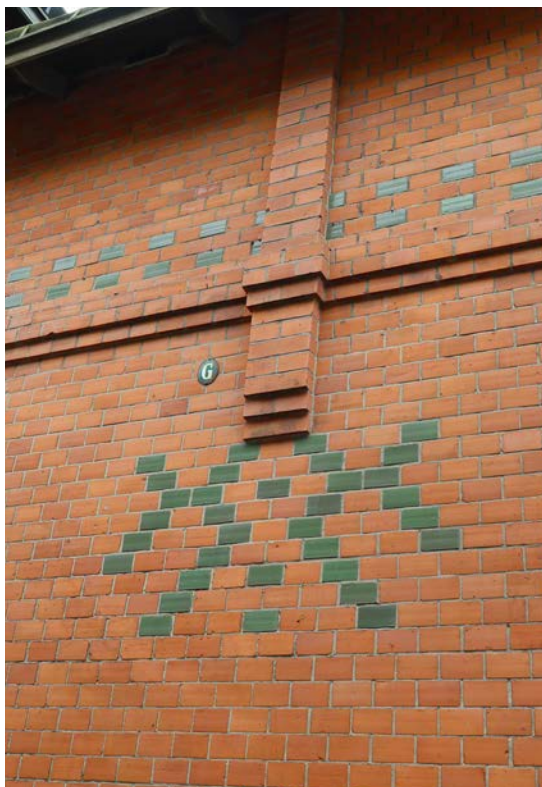
VÄRDEFULLA KARAKTÄRSDRAG

Värdefulla karaktärsdrag i kvarterets omgivning:

- Den välbevarade äldre bebyggelsen i Norra Olskroken speglar en äldre arbetarstadsdel till stor del dominerad av landshövdingehus, med koppling till närliggande småskaliga industrier och verksamheter.
- Kvartersstruktur tillkommen efter stadsplaneringen på 1880-talet och sammanhållen bebyggelse tillkommen på 1910-30-talet efter Lilienbergs stadsplaner.
- Det råder en dominerande småskalighet och sammanhållen karaktär i bebyggelsemiljön. Bebyggelsens samlade volymer i en sluten kvartersstruktur, där kvarterets yttre hörn är avfasade mot gatukorsningar.
- Befintlig omgivande bebyggelse domineras av landshövdingehus i 3 våningar med samlade karaktärsdrag: Bottenvåning i tegel och två våningar i trä, sadeltak klädda med rött lertegel eller falsad plåt i rött eller svart. Fasadkulörer i dämpade jordfärger. Regelbunden fönstersättning.
- Kvartersstrukturen är uppbyggd med rikliga inslag av trädrader och inramande grönska. Trädrader utmed Svängatan och Ejdergatan är miljöskapande och speglar Lilienbergs stadsplaneidéer.

Värdefulla samband mellan kvarteret Hästen och omgivningarna:

- Bostadsbebyggelsen för arbetare i Norra Olskroken och västra Bagaregården har haft en viktig koppling till industrier i närområdet, bland annat Pellerins margarinfabrik och Gamlestadens fabriker.
- Närheten till järnvägen i väster och närliggande transportvägar har varit viktiga för verksamheterna. Pellerins fabrik hade ett strategiskt läge i dåvarande östra utkanten av staden, där industrier växte fram vid sekelskiftet 1900.

Detaljbilder från
fabriksmiljön
2023.

Värdefulla karaktärsdrag inom kvarteret Hästen:

- Den före detta fabriksmiljön i kvarteret Hästen är välbevarad, med successiva tillägg som speglar verksamhetens historiska utveckling och ingående funktioner. Fabriksmiljön visar på ett, för en äldre industri karaktäristiskt vis, olika utbyggnadsfaser.
- En småskalighet och differentierade, mindre byggnadsvolymer präglar miljön; våningsantal mellan 1 och cirka 3 våningar.
- Sammanhållande karaktärsdrag i miljön är fasadernas röda tegel, en regelbunden fönstersättning, hög grad av detaljering i fasaderna med mönstermurningar, listverk och dekor, samt till stor del bevarade äldre muröppningar, merparten stickbågeformade. Miljön har inslag av bevarade äldre fönster, portar och takfotslistor med snickarglädje.
- Den exponerade gaveln mot leden i väster har ett särskilt värde och annonserar fabriksmiljön på håll. Gaveln utgör ett väletablerat visuellt inslag i kvarteret åt år väster. Gaveln har även en symbolisk betydelse som representant för hela fabriksmiljön. Dess visuella dominans är viktig ur industrihistorisk och upplevelsemässig synpunkt.
- Den lägre, smalare gårdsbyggnaden har en småskalig karaktär med differentierade sammanbyggda äldre delar, värden som är viktiga att värna.

ATT TÄNKA PÅ INFÖR FORTSATT PLANARBETE

Till vänster landshövdingehus i kvarteret Sebran norr om Ejdergatan. Till höger landshövdingehus utmed Ånäsvägens östra sida.

Att tänka på vid förändring i omgivningarna:

- De omgivande kvarterens slutna kvartersstruktur och sammanhållna bebyggelse ska fortsatt dominera och prägla miljön som helhet.
- Eventuella förändringar i omgivningarna ska anpassas till befintlig omgivande bebyggelsemiljö dominerad av landshövdingehus i 3 våningar och dess höjder, karaktärsdrag och materialitet; Bottenvåning i tegel och två våningar i trä, regelbunden fönstersättning, sadeltak klädda med rött lertegel eller falsad plåt i rött eller svart. Matta fasader med kulörer i dämpade jordfärger.
- Norra delen av kvarteret Killingen söder om Svangatan har idag en markparkering. Här finns en obebyggd yta som hade kunnat provas för kompletterande bebyggelse som sluter kvarteret, förutsatt att den anpassas efter befintliga volymer och karaktärsdrag i omgivningarna.
- Kvartersstrukturen i Norra Olskroken är uppbyggd med rikliga inslag av trädader och inramande grönska som är viktig att värna och stärka. Trädrader utmed Svangatan och Ejdergatan har ett stort miljöskapande värde och speglar Lilienbergs stadsplaneidéer.

Snedbild från
norr, 2016.

Att tänka på vid förändring inom kvarteret Hästen:

- Rött tegel är rådande fasadmaterial inom kvarteret hästen, och bör fortsatt prägla kvarteret.
- Fabriksmiljöns västra del har en höjd om cirka 3 våningar. Befintlig höjdskala bör vara utgångspunkt vid eventuella kompletteringar inom kvarteret.
- Differentierade mindre volymer visar på den successiva utbyggnaden, vilket är karaktäristiskt för fabriksmiljön och viktigt för möjligheten att fortsatt kunna avläsa fabriken historiska utveckling och olika ingående funktioner. Samtliga av fabriken tillbyggnader bör bevaras.
- Eventuell komplettering inom kvarteret bör förhålla sig till den befintliga småskaligheten i gestaltningen genom mindre, uppbrutna volymer och varierade höjder som håller sig inom befintliga höjder.
- Eventuell tillkommande bebyggelse får inte i volym eller gestaltning konkurrera med den ursprungliga fabriksmiljön. Från väster ska den framträdande fabriksgaveln fortsatt vara det dominerande visuella blickfånet.
- Inga påbyggnader bör ske av befintliga byggnader. Eventuell kompletterande bebyggelse bör placeras i nordvästra delen av kvarteret.
- Eventuell tillkommande byggnad bör i sin sockel ta upp nivåskillnader i marken.
- Marken runt kvarteret som vetter utåt gatorna har tidigare varit grönskande förgårdsmark. Såväl bevarande av befintliga trädrader, som förstärkning av grönska i kvarteret är önskvärt.

REKOMMENDATIONER INFÖR DETALJPLAN

Till vänster
fabriksmiljön
sedd från väster.
Tekniska mu-
seet. 1908-12.
Till höger fabri-
ken sedd från
leden i väster
2023.

Befintliga byggnader:

- Skydds- /varsamhetsbestämmelser samt rivningsförbud av befintliga byggnader.
- Skydds-/varsamhetsbestämmelser för tillbyggnaden från 1987.

Bestämmelserna bör omfatta:

- Befintliga, differentierade byggnadsvolymer som speglar verksamhetens successiva utbyggnad.
- Det varierade taklandskapet.
- Takmaterial; lertegel eller falsad plåt målad röd eller svart.
- Befintliga tegelfasader med mönstermurningar, listverk och dekor.
- Bevarade äldre muröppningar för fönster, dörrar och körportar, till stor del stickbågeformade.
- Äldre, småutsindelade fönsterbågar samt enstaka äldre portar/dörrar.
- Den småskaliga karaktären hos gårdsbyggnaden med ingående sammanbyggda volymer, fasader och taklandskap.
- Den välbevarade, exponerade västgaveln med dekorativ murning, textfält i svart och vit klinker med fabriken's namn. Takprofilen med fyra parallellställda sadeltak åt väster. Gaveln har ett särskilt värde och bör inte förändras. Dess visuella dominans är viktig ur industrihistorisk och upplevelsemässig synpunkt.
- Grönskan i anslutning till kvarteret bör stärkas och befintliga trädtrader utmed Ejder- respektive Svangatorna bör skyddas.

Fabriksbyggnaden sedd från Ejdergatan i norr.

Till vänster verkmästarebostaden 1972 före rivning. Till höger fabriksens gavel mot leden i väster.

Eventuell ny byggrätt:

- En förtätning skulle kunna prövas i kvarteret Hästen nordväst mot Ejdergatan. Här har tidigare funnits en verkmästarebostad som rivits. En ny byggnad skulle även kunna prövas i norra delen av kvarteret Killingen i sydväst.
- Det bör finnas ett "släpp" mellan gårdsbyggnaden och en eventuell tillkommande byggnadsvolym för att markera den äldre infarten till området som skedde via Ejdergatan.
- Totalhöjden på tillkommande byggnad får inte överstiga höjden hos fabriksens exponerade västgavel.
- Tillkommande byggnad bör gestaltas med uppbrutna volymer och varierade höjder som håller sig inom de befintliga, som anknyter till den miljöns successiva utbyggnad.
- Ny byggnad bör utformas med sadeltak, pulpettak eller flackt tak.
- Takmaterial bör vara lertegel eller plåt i rött eller svart.
- Fasader bör utformas i rött tegel eller annat matt fasadmateriäl, ej dominerade av glasad, eller blanka ytor.
- Fasader bör färgsättas med kulörer i dämpade jordfärger i samklang med det röda teglet, ej ljusa nyanser.
- Tillkommande byggnad bör gestaltas med stor omsorg om detaljer i fasaderna.
- Tillkommande byggnad bör utformas med regelbunden fönstersättning.

KÄLLOR

Det gamla Göteborg på webben om Pellerins fabriker och Olskroken.

Digitalt Museum: Tekniska museet, historiska bilder. Järnvägmuseet, historiska bilder.

Göteborgs stad: Handläggarsstödet Gokart, flygfoton, historiska kartor, stadsplaner.

Göteborgs stadsmuseums arkiv: Historiska bilder och kartor.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg, ett program för bevarande, del 2 nr 43 Olskroken.

Lantmäteriet: Historiska kartor.

Område av riksintresse för kulturmiljövården, Bagaregården [O2:5].

Runeberg.org: Utdrag ur äldre tidningsannonser och tidskrifter samt kartor.

Stadsbyggnadsförvaltningens arkiv: Bygglovritningar.

Översiktsplan för Göteborg, Vägledning för riksintressen för kulturmiljövården
Bilaga till antagandehandling december 2021
Bagaregården [O 2:5].

PELLERIN

GÖTEBORG

Allmänheten

har hittills ansett, kanske icke alldeles utan skäl, att margarinet vid stekning och skirning icke varit så lämpligt eller ämnadt så godt resultat som natursmöret, i det att margarinet "hoppat" i pannan och icke låtit brynska sig på samma sätt som natursmöret, utan efterlämnat en oduglig bottensats.

Profva emellertid nu benäget

Pellerins Margarin,

och Ni skall finna, att detsamma till de båda ändamålen fullkomligt ersätter natursmöret, samt att det i fråga om användbarhet vid BAK och på SMÖRGÅSBORDET såsom ersättning för natursmöret alltjemt häfdat sin ställning såsom det absolut bästa margarinfabrikat i marknaden.

Särskildt rekommenderas

Pellerins Gräddmargarin!

Göteborgs Stadsmuseum

Norra Hamngatan 12, SE-411 14 Göteborg

Tel: +46 (0)31-368 36 00

stadsmuseum@kultur.goteborg.se

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

goteborgsstadsmuseum.se